

บทที่ 3

ไฮนริช เบิล กับงานประพันธ์ต่อต้านสงคราม

ในสุนทรพจน์เนื่องในพิธีมอบรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมในปีค.ศ. 1972 ที่กรุงสตอกโฮล์ม เบิลกล่าวไว้ว่า

“ข้าพเจ้ากลับจากสงคราม เช่นเดียวกับผู้คนอีกหลายล้านคน บนเส้นทางเดียวกัน ไม่มีสมบัติอะไรมากไปกว่ามือในกระเป๋า ที่แตกต่างกันไปจากคนอื่นๆก็คือ ความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะเขียน เขียน เขียน”¹

จากคำกล่าวของเบิลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ช่วงเวลาของการมีชีวิตที่ถูกจำกัดเสรีภาพภายใต้การปกครองของรัฐบาลนาซี และประสบการณ์อันเลวร้ายในระหว่างสงคราม ตลอดจนการได้เห็นผลกระทบที่เกิดกับครอบครัว เพื่อนร่วมชาติ และบ้านเมืองที่พังพินาศ บวกกับความรักการอ่าน มีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างวรรณกรรมของนักเขียนรางวัลโนเบลผู้นี้ เห็นได้จากเนื้อหาของวรรณกรรมที่นำมาศึกษา วรรณกรรมในยุคแรกๆ อย่าง *And Where were You* , *Adam* (1951) , *Traveller, if You come to Spa...* (1951) และ *น้ำเฟร็ดของผม* (1951) นั้นล้วนแต่เป็นเรื่องที่กล่าวถึงชีวิตของผู้คนที่ประสบกับความยากลำบากในช่วงเวลาแห่งสงคราม ตัวละครของเบิลมีทั้งทหารและพลเรือน ไม่ว่าจะเป็หญิงหรือชาย เด็กหรือผู้ใหญ่ ล้วนแต่ได้รับผลกระทบอันรุนแรงจากสงคราม และมีชีวิตอยู่ท่ามกลางซากปรักหักพังหรือไม่กี่สนามรบ เหตุที่วรรณกรรมของเบิลได้รับการขนานนามว่า Trümmerliteratur (Rubble Literature-วรรณคดีแห่งซากปรักหักพัง) ก็เพราะวรรณกรรมของเขาได้สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตมนุษย์ที่หมดสิ้นซึ่งความหวังในสงคราม ส่วนที่เหลือรอดชีวิตมาได้ก็ต้องกลับมาเผชิญกับภาพอันน่าสลดหดหู่ของซากเมืองที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ทิ้งไว้เป็นอนุสรณ์นั่นเอง

สิ่งสำคัญที่ทำให้เบิลสามารถยืนหยัดอยู่บนถนนวรรณกรรมได้ ในขณะที่นักประพันธ์เยอรมันที่เคยเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับสงครามและนาซีหลายคนได้หายหน้าไปจากวงวรรณกรรมก็

---

¹ ไฮนริช เบิล, *การเดินทางอันยาวนาน (สุนทรพจน์ในพิธีมอบรางวัลโนเบล วันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1972 ที่กรุงสตอกโฮล์ม)*, แปลโดย อัมภา โอดระกุล (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ฮอส เอ็ดมัน และสำนักพิมพ์ เคล็ดไทย, 2522), หน้า31,33.

เพราะเบิลมิได้เขียนหนังสือเพียงเพื่อจะแสดงอารมณ์ขมขื่นกับอดีตแต่อย่างเดียว² สิ่งที่ถูกนำเข้ามาผสมผสานในวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสงครามคือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสมัย เรื่องราวสะท้อนสภาพสังคมเยอรมนีร่วมสมัยในขณะที่ยังคงกลืนอายของสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังที่ปรากฏใน *The Clown* (1963) และ *Group Portrait with Lady* (1971) เป็นข้อพิสูจน์ให้เห็นถึงลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ในงานประพันธ์ของเบิลได้เป็นอย่างดี ไม่เพียงเท่านั้น การนำเสนอสาระและแก่นเรื่องที่มีความเป็นสากล ดังเช่น แก่นเรื่องความรักและครอบครัว หรือแก่นเรื่องวิพากษ์สังคมเพื่อเรียกร้องมนุษยธรรม ที่สามารถเข้าถึงผู้อ่านได้ไม่ว่าชาติใดภาษาใด เป็นสิ่งที่ผลักดันให้วรรณกรรมของเบิลก้าวขึ้นมาอยู่ในแนวหน้า และยังคงได้รับความนิยมอย่างไม่เสื่อมคลาย

3.1 บริบทของวรรณกรรมสงครามร่วมสมัย

หลังสงคราม เบิลเริ่มเขียนหนังสือโดยมีความตั้งใจที่จะเป็นนักเขียนอิสระ งานประพันธ์ในระยะแรกของเขาเป็นเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสงครามและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเยอรมันท่ามกลางซากปรักหักพังของบ้านเมือง โรเบิร์ต ซี คอนเนิร์ด (Robert C. Conard) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและวรรณคดีเยอรมันชาวอเมริกัน ได้พบว่า หลังสงคราม เป็นเรื่องยากที่นักเขียนชาวเยอรมันทั้งหน้าเก่าและหน้าใหม่จะเลือกถ้อยคำมาใช้ในวรรณกรรม เพราะภาษาเยอรมันซึ่งเป็นภาษาปิตุภูมิของเขาเหล่านั้นได้ถูกบิดเบือนนำไปใช้ประโยชน์ทางการเมืองโดยพรรคนาซี คำธรรมดาบางคำกลายเป็นคำที่มีความหมายแอบแฝงและกลายเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับลัทธิชาตินิยมนาซี เช่น คำว่า ค่าย ควัน ความจงรักภักดี เกียรติยศ ปิตุภูมิ แก๊ส³ หรือ ความ "ไม่เป็นเยอรมัน" เป็นต้น แม้กระทั่งเบิลเองยังมีความเห็นในประเด็นเดียวกันนี้ว่าการเขียนหนังสือในช่วงเวลาหลังสงครามนั้นเป็นเรื่องยากเพราะสงครามและนาซีทำให้ความหมายของคำบางคำในภาษาเยอรมันเปลี่ยนไป

"It was hard beginning to write in 1945 , considering the
depravity and untruthfulness of the German language

² พรสวรรค์ วัฒนางกูร, "แนวทางวรรณกรรมเยอรมันตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ถึงปัจจุบันโดยสังเขป," *วารสารอักษรศาสตร์* ๒๒/๑ (มกราคม): หน้า 117

³ Robert C. Conard, *Understanding Heinrich Böll* (Columbia, South Carolina: University of South Carolina Press, 1992), pp.17-18.

at that time”⁴

นักเขียนเยอรมันหลายคนได้รับอิทธิพลจากแนวการเขียนเรื่องสั้นจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมของนักเขียนอเมริกัน เช่น เฮอร์เนสต์ เฮมมิงเวย์ (Ernest Hemmingway) ซึ่งเป็นนักเขียนที่โดดเด่นแห่งยุค การถูกปกครองภายใต้ระบอบนาซีทำให้ชาวเยอรมันที่ถูกปิดหูปิดตาจากวรรณกรรมต่างชาติกระหายที่จะได้อ่านงานดีๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสั้นของเฮมมิงเวย์ที่ได้รับความนิยม และกลายเป็นตัวอย่างในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของนักเขียนเยอรมัน

สาเหตุผลอื่นๆ ที่ทำให้การเขียนเรื่องสั้นเป็นที่นิยมในหมู่นักเขียนเยอรมัน รวมทั้งตัวของเบิลในระยะแรกคือ ความกระชับของรูปแบบที่ทำให้นักเขียนสามารถสื่อสารไปสู่ผู้อ่านได้ตรงและรวดเร็ว ยิ่งไปกว่านั้น หลังสงคราม กระดาษกลายเป็นสิ่งที่ขาดแคลน ทำให้การจัดพิมพ์นวนิยายเป็นเรื่องยากกว่าการพิมพ์เรื่องสั้น อีกทั้งชาวเยอรมันทั้งนักเขียนและชาวบ้านต่างมีงานหนักที่จะต้องทำในเวลานั้น คือ การจัดการกับซากปรักหักพังที่กองพะเนินอยู่ทั่วเมือง ทำให้พวกเขาไม่มีเวลาว่างมากพอที่จะเขียนและอ่านเรื่องที่มีขนาดยาว⁵ ต่อเมื่อเวลาผ่านไปพร้อมกับการที่บ้านเมืองค่อยๆ กลับเข้าสู่ภาวะปกติ จึงเริ่มมีผู้สร้างนวนิยายออกสู่วรรณศิลป์เยอรมันหลังสงครามมากขึ้น

ในปี ค.ศ. 1947 เบิลได้รับการชักชวนจากฮันส์ แวร์เนอร์ ริชเทอร์ (Hans Werner Richter) ให้เข้าร่วมในกลุ่มที่มีชื่อว่า Gruppe 47 (Group 47) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของนักเขียนเยอรมันหลังสงคราม เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาวงการวรรณศิลป์ให้เกิดความก้าวหน้าหลังจากที่วรรณกรรมเยอรมันตกอยู่ในภาวะถูกบีบคั้นและนักเขียนถูกปิดกั้นเสรีภาพในสมัยนาซี กิจกรรมของ Gruppe 47 ที่เปิดโอกาสให้เบิลได้แสดงความสามารถในเชิงวรรณศิลป์ของเขา ทั้งเบิลยังเคยได้รับรางวัลของ Gruppe 47 จากเรื่องสั้นชื่อ "Die schwarzen Schafe" ("แกะดำ") ในปี 1951 อีกด้วย และในการพบปะกันของนักเขียนใน Group 47 นี้เองที่เบิลได้รู้จักกับ กึนเทอร์ กราส (Günter Grass) นักเขียนรุ่นน้องที่มีฝีมือยอดเยี่ยม ซึ่งได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมในปี ค.ศ. 1999

⁴Heinrich Böll, cited in Robert C. Conard, *Understanding Heinrich Böll*, p. 18.

⁵Robert C. Conard, *Understanding Heinrich Böll*, p. 18.

3.2 ลักษณะงานประพันธ์ต่อต้านสงครามของไฮนริช เบิล

แม้เบิลจะเคยปฏิเสธว่า สงครามไม่ใช่เหตุการณ์สำคัญที่เห็นชีวิตของเขาสู่การเป็นนักเขียน และเราได้เห็นมาแล้วว่า เบิลมีใจให้กับวรรณศิลป์ตั้งแต่เขายังอยู่ในวัยเยาว์ เพราะเขาเป็นคนรักการอ่าน แม้ยามสงครามก็ยังอุตสาหะเจียดเงินที่มีอยู่เพียงน้อยนิดไปซื้อหนังสือ ทั้งยังได้เริ่มต้นเขียนงานตั้งแต่ก่อนเกิดสงครามแม้ว่างานเหล่านั้นจะสูญหายไปในช่วงสงคราม แต่เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า วรรณกรรมส่วนใหญ่ของเบิล มีส่วนเกี่ยวข้องกับสงคราม ทั้งที่ปรากฏเป็นภูมิหลังของเรื่อง ฉากสงครามและเมืองที่ถูกทำลายจากการการสู้รบ รวมทั้งการสร้างตัวละครที่เป็นทหารและตัวละครที่ได้รับผลทางอ้อมจากสงคราม และที่สำคัญคือ เป็นวรรณกรรมที่มีแก่นความคิดต่อต้านสงคราม

เมื่อเทียบงานประพันธ์ของเบิลกับวรรณกรรมของนักเขียนร่วมสมัย เช่น กึนเทอร์ กราส (Günter Grass) หรือฟรีดริช ดีร์เรนมัตต์ (Friedrich Dürrenmatt) นักเขียนผู้มีชื่อเสียงชาวสวิส เยอรมัน จะพบว่า บทประพันธ์ของเบิลมีลักษณะที่จัดได้ว่าอยู่ในแนวสัจนิยม (Realism) เพราะเบิลจะเอาใจใส่กับการบรรยายให้ผู้อ่านเห็นรายละเอียดต่างๆ ทั้งในด้านการสร้างตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านเห็นบุคลิกของตัวละครทั้งรูปร่างหน้าตาและอารมณ์ความรู้สึกในหลายแง่มุมเหมือนกับคนในชีวิตจริง การบรรยายให้เห็นถึงบรรยากาศที่มีทั้งน่าหดหู่ใจชวนให้สิ้นหวัง หรือการบรรยายให้เห็นถึงความรุนแรงที่เกิดในสนามรบ รายละเอียดของฉากและชื่อสถานที่ที่เบิลมักจะระบุไว้ หรือการเอ่ยชื่อบุคคลที่มีตัวตนจริงๆ ในประวัติศาสตร์ เพื่อให้เนื้อเรื่องดูสมจริง รวมทั้งการยกเอาเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสงครามที่เกิดขึ้นจริง ตามวันในปฏิทินมาสอดแทรกลงในเรื่อง ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะใช้สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตผสมผสานกับจินตนาการอันละเอียดละออในการสร้างงานของเขา ทำให้เรื่องราวที่เขาแต่งดูมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ ประกอบกับกลวิธีทางวรรณศิลป์ของเบิลในการใช้ถ้อยคำที่ถากถาง เย้ยหยัน เสียดสีและประชดประชัน หรือพูดให้เห็นเป็นตรงกันข้ามกับ "สาร" ที่เบิลต้องการจะสื่อ ทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความจริงและความโหดร้ายของสงคราม

อย่างไรก็ตาม การระบุวันเวลาและสถานที่ยังเป็นข้อยกเว้นสำหรับวรรณกรรมบางเรื่อง กล่าวคือ เบิลใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ในลักษณะที่นักเขียนเยอรมันหลังสงครามนิยมใช้กันมากคือการเขียนเรื่องที่ไม่ระบุวัน เวลา สถานที่ ที่แน่นอน แต่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้จากการพิจารณาองค์ประกอบอื่นของวรรณกรรมว่า ผู้เขียนจงใจที่จะวิพากษ์ลัทธินาซีและเหตุการณ์สงครามโลก

ครั้งที่ 2 ดังตัวอย่างเรื่องสั้น *Traveller, If You Come to Spa...* ที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้

ส่วนแนวทางในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของกราส (1927-) นั้น ดูประหนึ่งว่าเขาได้สร้างวรรณกรรมขึ้นจากอัตชีวประวัติของตนเอง ตัวอย่างเช่น นวนิยายเรื่อง *กลองตีบุก (Die Blechtrommel, 1959)* ซึ่งเป็นเรื่องของเด็กชายอายุ 3 ขวบ ชื่อออสการ์ ออสการ์เกิดที่เมืองดานซิก (Danzig) เช่นเดียวกับกราสและมีภูมิหลังเหมือนกัน ทั้งด้านครอบครัว การศึกษาในวัยเยาว์ รวมทั้งการเข้าเป็นสมาชิกยุวชนนาซีและการได้เห็นเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 เพียงแต่กราสเขียนให้ออสการ์มีอายุแก่กว่าตน 3 ปี กราสเสนอเรื่องราวโดยใช้ถ้อยคำที่ตรงและรุนแรงจนก้าวร้าว ทั้งวรรณกรรมของกราสยังกล่าวเกี่ยวกับการกิน การถ่ายโดยใช้ถ้อยคำพรรณนาอย่างละเอียดละออและ "จริง" เสียจนมองเห็นรายละเอียดจนลดความเป็นสุนทรีย์ยะ กระทั่งก่อให้เกิดความรู้สึกน่าสะอิดสะเอียน จนอาจเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมแนวเหนือจริง (Surrealism) นอกจากนี้ กราสยังกล่าวถึงเรื่องเพศซึ่งให้ภาพที่ออกจะโป๊ และดูขัดต่อศีลธรรมในยุคหลังสงคราม⁶ ทั้งนี้จุดประสงค์ในการสร้างวรรณกรรมของกราสคือ ความต้องการที่จะเขียนเพื่อถ่ายทอดความสำนึกผิดต่ออาชญากรรมที่เพื่อนร่วมชาติได้กระทำให้สังคม

ส่วนวรรณกรรมของดิเรนมัดต์ นักการละครชาวสวิสเยอรมันนั้น เป็นวรรณกรรมที่มีแนวการเขียนในแบบที่นักวิจารณ์จัดให้อยู่ในลักษณะที่เรียกว่า โกรเทสก์ (Groteske) เช่น บทละครเรื่อง *การมาเยือนของหญิงชรา (Der Besuch der alten Dame)* ที่มีเนื้อเรื่องประชดประชันสังคมร่วมสมัย เสียดสีระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ในขณะที่เดียวกันก็เน้นเรื่องมนุษยธรรมที่กำลังสูญหายไปจากสังคม *การมาเยือนของหญิงชรา* เป็นเรื่องของ คลาร่า มหาเศรษฐินีชรา ผู้เดินทางกลับมาเยี่ยมบ้านเกิด โดยมีจุดประสงค์คือ การแก้แค้น อิล คนรักเก่าที่เคยสร้างความเจ็บช้ำไว้ให้เธอในอดีต วิธีการของคลาร่าคือ ยื่นข้อเสนอแก่ชาวเมืองว่าจะบริจาคเงินให้แก่เมืองบ้านเกิดจำนวนร้อยล้านเหรียญเพื่อแลกกับชีวิตของอิล ละครเรื่องนี้เป็นตัวอย่างของวรรณกรรมที่มีองค์ประกอบที่จัดได้ว่ามีลักษณะ โกรเทสก์ เช่น การสร้างตัวละครให้มีบุคคลิกลักษณะแปลกประหลาด ผิดธรรมชาติจนดูทุเรศ การใช้คำพูดแบบขวานผ่าซาก ถากถาง (satire) ที่ทำให้คนดูรู้สึกกระอักกระอ่วน เศร้าใจ และทุเรศไปพร้อมๆกัน การบรรยายสิ่งที่เกิดในเรื่องให้เกินเลยจากความเป็นจริงจนเหลือเชื่อ ผิดธรรมชาติ นำอารมณ์ของผู้อ่านให้รู้สึกว่าเป็นเรื่องตลกปนน่า

⁶ พรสวรรค์ วัฒนางกูร, "กินเธอร์ กราส-นักเขียนหรือนักการเมือง," เมษายน 2543. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

สมเพช ทำให้อายากหัวเราะและร้องไห้ในเวลาเดียวกัน เป็นบทละครที่ดื้อเรนมัดต์เรียกว่า ชวนหัวแบบโศก (Tragikomödie) ⁷

เห็นได้ว่า แนวการเขียนของเบิลนั้น มีทั้งความเหมือนและความต่างกับนักประพันธ์ร่วมสมัย กล่าวคือ เบิลเป็นนักเขียนที่ยึดแนวการเขียนแบบ Realistic ที่ทำให้เรื่องราวในวรรณกรรมของเขาดูสมจริง ตั้งแต่การสร้างตัวละคร ฉากและเนื้อเรื่องที่ตั้งอยู่กับประวัติศาสตร์ คือ เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 รวมทั้งการสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมสมัยลงไปพร้อมๆกันในวรรณกรรม ในขณะที่การเขียนงานที่มีลักษณะ Surrealistic ที่มีเนื้อเรื่องทั้งที่เกี่ยวกับสงครามโลกและสังคมเยอรมัน ส่วนดื้อเรนมัดต์สร้างบทละครที่มีลักษณะ Groteske บรรจุไว้ด้วยเนื้อหาเสียดสีสะท้อนสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เราไม่อาจสรุปจากแนวการเขียนของเบิลว่า วรรณกรรมของเขาเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ เพราะไม่ว่าจะเป็นตัวละคร หรือเนื้อเรื่องในวรรณกรรม ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดจากจินตนาการ เบิลใช้ความสามารถในเชิงวรรณศิลป์ผสมผสานเข้ากับจินตนาการทำให้เกิดภาพและเรื่องราวที่ดูสมจริง เพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านตกลงในหลุมพรางแห่งมายาอันสมบูรณ์ที่เขาสร้างขึ้น เพื่อสื่อความคิดต่อต้านสงครามพร้อมไปกับการสะท้อนปัญหาสังคมให้แก่ผู้อ่าน เหตุผลที่เบิลสร้างบทประพันธ์ที่มีเนื้อเรื่องเกิดในเวลาสงครามและหลังสงคราม ก็เพื่อที่จะใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนความจำของผู้อ่านให้ระลึกถึงหายนะและความเจ็บปวดที่สงครามทิ้งไว้ให้ แม้สงครามจะสิ้นสุดลงเป็นเวลานาน และเพื่อที่จะให้เนื้อเรื่องสะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมสมัยของเขานั้นเอง

3.2.1 แก่นเรื่อง

ในการให้สัมภาษณ์กับมาร์เซล ไรช์-รานนิคกี (Marcel Reich-Ranicki) นักวิจารณ์วรรณคดี ในปี 1967 เบิลกล่าวว่าแก่นเรื่องที่เขาสนใจมีอยู่ 2 แก่นเรื่องได้แก่ แก่นเรื่องความรักและแก่นเรื่องศาสนา "As author only two themes interest me: love and religion" ⁸ และแม้ว่าเบิลจะกล่าวเช่นนั้น แต่จากการศึกษาวรรณกรรมของเบิล ผู้วิจัยพบว่านอกจาก แก่นเรื่องความรักและศาสนา ตามที่เบิลกล่าวไว้แล้ว แก่นเรื่องสงคราม และแก่นเรื่องวิพากษ์สังคม ยังมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ทั้งถือได้ว่าเป็นหัวใจของบทประพันธ์ก็ว่าได้ ทั้งนี้ เบิลได้ใช้ความ

⁷ อาม่า โอตระกุล, "ลักษณะโกรเทสก์ (Groteske) ในบทละครเรื่อง การมาเยือนของหญิงชรา ของ ฟรีดริช ดื้อเรนมัดต์," *วารสารอักษรศาสตร์* 11 (มกราคม 2522) : 43-53.

⁸ Heinrich Boll, 1967 cited in Robert C. Conard, *Understanding Heinrich Böll*, p. 53.

สามารถในการประพันธ์สอดร้อยเรื่องราวของตัวละครไว้บนพื้นฐานของแก่นเรื่องทั้งสิ้นได้อย่างกลมกลืน

เป็นที่ชัดเจนว่า เรื่องสั้น 2 เรื่องที่นำมาศึกษาคือ *Traveller, If You Come to Spa...* และ *น้ำเฟร็ดของผม* นั้น เป็นเรื่องสั้นที่มีแก่นเรื่องสงคราม โดยที่ *Traveller, If You Come to Spa...* นั้น เบิลแสดงให้เห็นถึงการทำลายความเป็นมนุษย์ของสงคราม แทรกด้วยทัศนคติต่อด้านระบบทหารและต่อต้านลัทธินาซี ในขณะที่ *น้ำเฟร็ดของผม* เบิลใช้การเขียนแบบประชดประชันเพื่อต่อต้านระบบทหาร พร้อมกับชี้ให้เห็นผลร้ายของสงครามที่กระทบต่อชีวิต ความหวัง และความเป็นอยู่ของพลเรือนในแนวหลัง

ในวรรณกรรมที่มีเนื้อหาต่อต้านสงครามและลัทธิเผด็จการนาซีของ เบิลได้แสดงความสามารถในการเชื่อมโยงแก่นเรื่องสงครามและการเช่นฆ่า ให้เข้ากับแก่นเรื่องความรักและศาสนา ได้อย่างกลมกลืน โดยแสดงให้เห็นว่า นอกจากสงคราม ซึ่งเบิลกล่าวชี้เฉพาะไปยังสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่า นอกจากจะเกิดจากการปลุกระดมแนวคิดชาตินิยมแล้ว สงครามยังเป็นสิ่งที่กีดกันคนที่มีความรักให้แยกจากกัน ทั้งนี้ ความรักของเบิลมิได้หมายถึงความรักระหว่างชายหนุ่มหญิงสาวเท่านั้น แต่ความรักในวรรณกรรมของเบิลยังครอบคลุมไปถึง ความรักระหว่างบุคคลในครอบครัว และความรักที่มนุษย์มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ในเรื่อง *And Where were You, Adam?* เบิลได้กล่าวถึงความรักระหว่างหญิง-ชาย โดยเสนอผ่านตัวละครเอกของเรื่องคือ ไลน์ฮาลส์ (Feinhals) และไอโลนา (Ilona) ส่วนเรื่อง *The Clown* เบิลเสนอแก่นเรื่องความรักผ่านชีวิตคู่ของ ฮันส์ ชเนียร์ (Hans Schnier) และ มารี เดิร์คคุม (Marie Derkum) และเรื่อง *Group Portrait with Lady* เบิลได้เสนอแก่นเรื่องความรักผ่านเรื่องราวที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครเอกฝ่ายหญิงคือ เลนี กรุยเทิน (Leni Gruyten) กับแอร์ฮาร์ท ชไวเกิร์ต (Erhart Schweigert), และบอริส ลโววิช (Boris Lvovich)

ความรักระหว่างไลน์ฮาลส์ และไอโลนา เป็นความรักที่เกิดขึ้นระหว่างที่ไลน์ฮาลส์ นายทหารชาวเยอรมันถูกส่งไปรบในประเทศฮังการี เขาพบกับไอโลนา ครูสาวเชื้อสายยิวที่กำลังหลบซ่อนตัวจากทหารนาซีอยู่ในโรงเรียนนางชี แม้ทั้งสองจะมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเวลานั้นเป็นเวลาของสงคราม ที่นาซีได้ยกเอาความต่างด้านเชื้อชาติระหว่างอารยัน และยิว มาใช้เป็นเครื่องมือในการปลุกปั่นความรู้สึกชาตินิยมในหมู่ชาวเยอรมัน แต่ความรักของคนทั้งคู่กลับก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว

ที่เกิดขึ้นแก่พวกเขาในยามสงคราม ความรู้สึกดังกล่าวของไฟน์ฮาลส์นั้นเกิดจากการที่เขาต้องระเห่ร้อนเป็นระยะทางไกลๆ ห่างจากบ้านเกิดและครอบครัวตลอดช่วงเวลาที่เกิดสงคราม ครั้นมาพบกับไอโลนา หญิงสาวที่เขาต้องใจ ความรู้สึกเล็กๆภายในที่ต้องการมีคนที่รักและความต้องการสร้างหลักฐานให้กับชีวิตตนจึงปรากฏออกมาในทันที อย่างไรก็ตาม เบิลได้ชี้ให้เห็นว่าความรักของไฟน์ฮาลส์ยอมไม่อาจทานต่ออำนาจความรุนแรงของสงคราม ที่เข้ามาบีบหนทางขนาดควบคุมชะตาชีวิตของมนุษย์ได้ เบิลสะท้อนทัศนะดังกล่าวของเขาผ่านความคิดของไฟน์ฮาลส์ เมื่อเขาได้ตระหนักว่า ในสถานการณ์อันล่อแหลมและชีวิตไร้ซึ่งความมั่นคงอันเนื่องมาจากสงครามนั้น ความรักของทั้งสองยอมเป็นสิ่งที่ไม่มีทางเป็นไปได้

Something would happen to prevent her coming back – perhaps it was asking too much to love a Jewish girl while this war was on and to hope she would come back.(...) She would come, right away and very quickly, as quickly as she could, if she had the power to decide...”⁹

และผลสุดท้ายไอโลนาได้ถูกทหารนาซีอีกกลุ่มหนึ่งจับกุมไปพร้อมกับชาวยิวที่ยังหลงเหลือในเมือง จนเธอต้องพบกับจุดจบในค่ายกักกันในที่สุด

แก่นเรื่องความรักที่ไม่สมหวังที่มีสาเหตุมาจากสงคราม ยังเป็นแก่นเรื่องที่เบิลเสนอไว้ใน *Group Portrait with Lady* กล่าวคือ เบิลได้ชี้ให้เห็นถึงความไม่สมหวังของความรักระหว่างเลนีกับ แอร์ฮาร์ท ญาติหนุ่มซึ่งเป็นคนรักคนแรกของเธอ ในทำนองเดียวกับความรักของไฟน์ฮาลส์กับไอโลนา กล่าวคือ สงครามเข้ามาบีบหนทางสำคัญในการกำหนดชะตาความรัก รวมถึงการพรากชีวิตของแอร์ฮาร์ท ผู้ที่ต้องถูกเกณฑ์ทหารตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเริ่มได้ไม่นาน และถูกส่งตัวไปรบในเดนมาร์ค สุดท้ายเขาถูกตัดสินประหารชีวิตด้วยข้อหาลักลอบขายอาวุธให้กับศัตรูของชาติ ตลอดเรื่องในส่วนที่เกี่ยวกับแอร์ฮาร์ท เราจะพบว่าเขาไม่เคยต้องการเป็นทหารเลย ยิ่งไปกว่านั้นหลังจากที่เขาเริ่มมีความรักกับเลนี ทั้งสองยังแสดงให้เห็นว่าต้องการใช้เวลาอยู่ด้วยกันให้นานที่สุดและคุ้มค่าที่สุดแม้เวลาจะไม่อำนวย ทั้งยังแสดงความรักให้อีกฝ่ายหนึ่งประจักษ์ด้วยการเขียนบทกวีให้กัน จนอาจกล่าวได้ว่าความรักระหว่างเลนี และแอร์ฮาร์ท เป็นแบบ

⁹ Heinrich Böll, *And Where were You, Adam?*, trans. Leila Vennewitz (Aylesbury, Buck: Penguin Books, 1978), p. 78.

ฉบับของความรักระหว่างเพศตรงข้ามที่บริสุทธิ์สำหรับเบล ดังที่เขาได้เขียนให้ล็อตเต (Lotte) เพื่อนคนหนึ่งของเลนีกล่าวถึงตัวละครทั้งสองว่ามีความรักที่บริสุทธิ์ให้กันแม้จะพบกันเพียงไม่กี่ครั้ง

There wasn't much time, mind you: between May '39 and April '40 he was there maybe eight times in all...., after all we could see how much in love they were. It really sweet, yes, I repeat, it was sweet to see them together, and maybe the fact they didn't go to bed together isn't so tragic at all."¹⁰

ในตัวอย่างนี้ นอกจากเราจะเห็นถึงทัศนคติของผู้เขียนเกี่ยวกับความรักบริสุทธิ์ที่เกิดระหว่างสงครามแล้ว การเขียนให้ตัวละครเอ่ยอ้างถึงช่วงเวลาที่เกิดสงครามตามเวลาจริงในประวัติศาสตร์ ยังเป็นการสร้างความสมจริงให้กับเนื้อเรื่องอีกด้วย

หลังจากที่แอร์ฮาร์ทเสียชีวิตแล้ว เลนีก็ไม่เคยมอบความรักแบบหนุ่มสาวให้ใครอีกเลย แม้แต่อลอยส์ ไฟเฟอร์ ทหารเยอรมันรูปงามที่เธอยอมแต่งงานด้วย อย่างไรก็ตาม เบลยังแสดงให้เห็นอีกครั้งว่า สงครามเป็นเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่อาจควบคุมได้ ตรงกันข้าม ชีวิตของมนุษย์ต่างหาก ที่ถูกกำหนดโดยสถานการณ์สงครามอันเลวร้ายนี้ เพราะเพียงสามวันหลังจากการแต่งงานของเลนี อลอยส์ก็ได้รับหมายเรียกตัวให้กลับไปประจำการในกองทัพ และเสียชีวิตในสนามรบในที่สุด สิ่งที่น่าสนใจในกรณีการแต่งงานระหว่าง เลนี และอลอยส์คือ เบลได้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของเขาต่อการแต่งงานว่า แต่งงานจะกลายเป็นเพียงการผูกมัดคนสองคนไว้ด้วยกันตามกฎหมาย หากคู่แต่งงานมิได้มีความรักต่อกันอย่างแท้จริง อย่างเช่นคู่ของเลนี และอลอยส์ เพราะผู้อ่านจะเห็นว่า สาเหตุที่อลอยส์แต่งงานกับเลนีนั้น เป็นเพราะเขาต้องการใช้ความเป็นสาวสวยของเลนี เพื่อที่จะเสริมความหล่อเหลา สง่างามในแบบอารยันที่ตนมี โดยมีได้มีความรักให้กับเลนีอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามเลนีได้พบรักอีกครั้งในช่วงปีสุดท้ายของสงครามโลกครั้งที่ 2 กับบอริส ลโววิช เซลยัคีชาวรัสเซีย ที่ถูกส่งมาทำงานในร้านดอกไม้ที่เลนีทำงานอยู่ด้วย การมีวุฒิกวาที่สูงขึ้นไปตามเวลาที่ผ่านไปในเรื่องทำให้เลนีแสดงความรู้สึกที่เธอมีต่อบอริสโดยไม่รีรอ การกระทำของเล

¹⁰ Heinrich Boll, *Group Portrait with Lady*, trans. Leila Vennewitz (Singapore: Penguin Books, 1984), p. 88.

นี่นั่นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เธอมีประสบการณ์ในการสูญเสียคนที่เธอรักในสงครามมาแล้ว คือแอร์ฮาร์ท เมื่อความรักในแบบเดียวกันนั้น เกิดกับบอริสอีก เลนนี่จึงไม่รอช้าที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเธอและบอริสให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยมีได้คำนึงถึงสถานการณ์ทางการเมืองและสังคมในขณะนั้น จนทั้งสองสามารถสร้างครอบครัวและมีบุตรชายที่เลนนี่ให้กำเนิดในระหว่างช่วงสุดท้ายของสงคราม และแม้ว่า ในขณะนั้นจะเป็นช่วงเวลาของสงคราม และสถานะภาพของบอริสในเรื่องคือ การเป็นเชลยสงครามชาวรัสเซีย ซึ่งไม่ต่างไปจากการเป็นยิวของไอโลนาในเรื่อง *And Where were You, Adam?* กล่าวคือ ทั้งสองเป็นผู้ที่อาจถูกสังหารได้ทุกเมื่อ ดังที่เบลเวาได้แสดงให้เห็นในฉากสุดท้ายของไอโลนา ที่ถูกสังหารอย่างเหี้ยมโหดในค่ายกักกันชาวยิว แต่ความรักที่เกิดขึ้นท่ามกลางความผันผวนทางการเมืองและความแตกต่างของเชื้อชาติ รวมทั้งสถานะทางสังคมระหว่างเลนนี่และบอริส เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นของเบลที่ต่อการจะสื่อแก่ผู้อ่านว่า ความรักที่แท้จริงนั้นไม่มีพรมแดน และไม่อาจถูกกีดกันด้วยกฎเกณฑ์ที่มนุษย์กำหนดขึ้น ความรักที่เลนนี่มีให้กับบอริสในภาวะสงคราม จึงมิได้หมายถึงความรักระหว่างหญิงชายเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความรักที่เพื่อนมนุษย์มีให้กันอีกด้วย อนึ่ง การกระทำของเลนนี่

อย่างไรก็ตาม เนื้อเรื่องในช่วงท้ายของ *Group Portrait with Lady* ยังเป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้ผู้อ่านเห็นถึงทัศนคติที่เบลมีต่อสงคราม ในแง่ที่เป็นเหตุการณ์รุนแรงที่เขามามีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อชีวิตรักของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี นั่นคือการที่เบลได้เขียนให้บอริสต้องเสียชีวิตในช่วงที่สงครามเพิ่งสิ้นสุดลง โดยที่บอริสถูกจับโดยทหารอเมริกันที่เข้าใจผิด คิดว่าเขาเป็นทหารเยอรมัน ทำให้เขาถูกส่งตัวไปยังค่ายเชลยและเสียชีวิตจากอุบัติเหตุในเมืองแห่งหนึ่ง เหตุการณ์ดังกล่าวได้สร้างความเสียใจให้แก่เลนนี่เป็นอย่างมาก การเสียชีวิตของบอริสทำให้เธอกลายเป็นคนเย็บขริมลงกว่าเก่า สิ่งที่เกิดขึ้นในวรรณกรรมทั้งสองเรื่อง ทำให้สามารถกล่าวได้ว่าแก่นเรื่องความรักในวรรณกรรมของเบลมิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่กลับมีความสัมพันธ์กับแก่นเรื่องสงครามอย่างแนบแน่น

ในส่วนของแก่นเรื่องความรักของนวนิยายเรื่อง *The Clown* นั้น กล่าวถึงความรักระหว่างคนในครอบครัวที่ถูกทำลายลงระหว่างสงคราม สาเหตุเนื่องมาจากความแตกต่างทางความคิดทางการเมือง และความไม่เข้าใจกันและความเห็นแก่ตัวของสมาชิกในครอบครัวชเนียร์ ที่ประกอบด้วยพ่อและแม่ คือนายและนางชเนียร์ เฮนเรียตตา (Henrietta) ลูกสาวคนโต ฮันส์ (Hans) ลูกชายคนกลางและเลโอ (Leo) ลูกชายคนเล็ก ทั้งที่เกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย แต่ตัวเอกของเรื่องคือฮันส์ ชเนียร์ กับพี่น้องหรือแม่แต่บิดาของเขากลับไม่เคยได้รับความรักจากผู้เป็น

มารดาและภรรยาเลย เนื่องจากความรักตนเองจนเรียกได้ว่าความเห็นแก่ตัวของมารดา เบิล โยงความเห็นแก่ตัวของนางชเนียร์เข้ากับการเป็นคนที่นิยมในลัทธินาซี จนยอมส่งชีวิตของลูกสาวเข้าไปแลกในสงคราม เบิลแสดงให้เห็นว่าความเห็นแก่ตัวที่ผูกอยู่กับลัทธินาซีนั่นเอง ที่ทำลายความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว เพราะเมื่อฮันส์รู้ว่าแม่ของเขาส่งเฮนเรียตตาออกไปสู่แนวหน้าเพราะเห็นด้วยตามคำยุยงของชนิทซ์เลอร์ (Schnitzler) นักเขียนที่คลั่งไคล้ในตัว ท่านผู้นำ ว่าชาวเยอรมันทุกคนควรยอมเสียสละเพื่อชาติ และได้ทราบข่าวในเวลาต่อมาว่าพี่สาวที่เขา รักมากเสียชีวิต เขาจึงโกรธและเกลียดแม่ พร้อมกับกลายเป็นคนเกลียดสงครามและลัทธินาซี รวมไปถึงทุกคนที่ชื่นชมในลัทธินี้ เพราะมันได้ทำลายชีวิตของคนที่เขา รัก ความเกลียดสงคราม และลัทธินาซีของฮันส์ยังมีไปถึง บรึห์ล (Brühl) ครูของเขาที่โรเรียน และแฮร์แบร์ทคาลิก (Herbert Kalick) เด็กชายที่เป็นหัวหน้ากลุ่มยุวชนฮิตเลอร์ เพราะฮันส์ได้รับรู้ถึงการกระทำอันสอให้เห็นถึงความโหดเหี้ยมไร้มนุษยธรรมของคนทั้งสอง โดยเฉพาะคาลิกที่เคยทะเลาะกับเขาด้วยเรื่องเกี่ยวกับนาซี จนฮันส์เกือบเอาชีวิตไม่รอด

นอกจากความรักของครอบครัวแล้ว *The Clown* ยังกล่าวถึงความรักระหว่างชายหญิง อิทธิพลภายนอกที่เข้ามากระทบความรักระหว่าง ฮันส์ และมารี นั้น เป็นความไม่เข้าใจกันระหว่างคนทั้งสอง ผนวกกับปัจจัยทางด้านสังคมคือ รัฐและศาสนา ที่เบิลเห็นว่า เป็นสิ่งสำคัญที่เข้ามา มีบทบาทในชีวิตมนุษย์ ที่เข้ามาก้าวก่ายการใช้ชีวิตคู่ของปัจเจกบุคคล

The Clown เป็นเรื่องราวของความรักที่แตกร้าวระหว่างสามี คือ ฮันส์ และภรรยา คือ มารี ที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันมานานถึง 7 ปี โดยมีได้มีพิธีแต่งงานตามประเพณีนิยมของศาสนาคริสต์อย่างเป็นทางการ และมีได้ทำการจดทะเบียนสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมาย ด้วย ความขัดแย้งกันของฮันส์และมารีเกิดขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อมารีซึ่งเป็นชาวคาธอลิกแสดงความต้องการที่จะประกอบพิธีแต่งงานตามหลักศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาธอลิกและทำสัญญาตกลงให้ลูกที่จะเกิดมาในอนาคตเป็นคาธอลิก รวมทั้งต้องจดทะเบียนสมรสกับฮันส์ตามกฎหมาย แต่ฮันส์กลับเห็นว่า สิ่งเหล่านี้ ไม่สำคัญเท่าความรักระหว่างเขากับมารี และผลสุดท้ายเมื่อฮันส์ยอมตกลงที่จะปฏิบัติตามพิธีการที่มารีต้องการ ทุกอย่างก็สายเกินไปเสียแล้วเพราะมารีได้ตัดสินใจทิ้งเขาไปเพื่อตั้งต้นชีวิตใหม่กับแฮร์แบร์ท ซึฟเนอร์ (Heribert Züfner) ชาวคาธอลิกผู้ร่ำรวย

หากมองตามรูปการณแล้ว จะเห็นว่ามารีเป็นฝ่ายที่กระทำผิดต่อความรัก เพราะเหตุผลในการเลิกกับฮันส์ของเธอ ซึ่งผู้อ่านจะทราบได้จากการบอกเล่าและความคิดของฮันส์เพียงผู้เดียวโดยตลอดทั้งเรื่องนั้น คือการที่ฮันส์ไม่ยอมทำการ แต่งงานตามกฎหมาย ทั้งที่ทั้งสองได้

ใช้ชีวิตร่วมกันและเป็นสามีภรรยากันโดยพฤตินัยมานานถึง 7 ปีแล้ว เหตุผลในการล้มเลิกการใช้ชีวิตคู่ของมารีจึงเป็นสิ่งที่ฟังไม่ขึ้น อีกทั้งซีฟเนอร์ คนรักใหม่ของเธอยังมีฐานะทางสังคมที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับฮันส์ เพราะซีฟเนอร์นั้นเป็นเศรษฐีและมีหน้าที่การงานใหญ่โตในระดับผู้บริหาร ในขณะที่ฮันส์ แม้จะมาจากครอบครัวที่ร่ำรวย เนื่องจากบิดามารดามีกิจการเหมืองและธุรกิจส่วนตัว แต่เขาก็กลับเลือกทางเดินชีวิตของตัวเอง โดยก้าวออกจากวิถีชีวิตแบบเก่าในบ้านหลังใหญ่ออกมาหาเงินเลี้ยงปากท้องโดยการเป็นนักแสดงตลกจนๆ ที่ไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับครอบครัว ทำงานหาเช้ากินค่ำ ซ้ำยังต้องเดินทางตระเวนแสดงตามเมืองต่างๆ การที่มารีจากฮันส์ไปแต่งงานกับซีฟเนอร์จึงทำให้ผู้อ่านรู้สึกได้ว่า มารีเลือกที่จะมีชีวิตกับชายผู้ร่ำรวยมีฐานะมั่นคงมากกว่าจะจมอยู่กับนักแสดงรายได้น้อยผู้เป็นคนรักเก่า

แต่หากจะมองในทางกลับกัน เราจะเห็นว่า ฮันส์เป็นฝ่ายที่ได้มีความเข้าใจในศรัทธาของเขามากเท่าที่เธอต้องการ โดยที่ฮันส์เองเป็นฝ่ายไม่รู้ตัวและเรียกร้องเอาความรักจากมารีโดยที่ไม่ได้ให้ความรัก ความเข้าใจ และความมั่นคงในชีวิตที่เกี่ยวพันกับความเชื่อเรื่องศาสนาเป็นการตอบแทนอย่างเพียงพอ ในกรณีดังกล่าว สังเกตได้ว่า เบิลได้ซ่อนความรู้สึกของมารีโดยใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบกระแสนึก ผ่านความเห็นของฮันส์เพียงผู้เดียวตลอดเรื่อง

ในขณะที่เรากำลังอ่านวรรณกรรมของเบิลอยู่นั้น ก็สามารถสัมผัสถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับศาสนาได้อย่างชัดเจน ด้วยความที่เบิลนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก วรรณกรรมของเขาก็จึงมีความเป็นคาทอลิกแทรกอยู่ด้วยเสมอ ดังเห็นได้จากความขัดแย้งระหว่างฮันส์และมารี ที่ส่วนหนึ่งเกิดจากความแตกต่างทางทัศนะของตัวละครทั้งสองที่มีต่อศาสนา รวมทั้งเบิลยังใช้โอกาสนี้ในการวิพากษ์ศาสนจักรคาทอลิกอย่างรุนแรง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับพิธีกรรมทางศาสนา ที่เบิลเห็นว่ามากเกินไปจนกลายเป็นการก้าวก่ายการดำเนินชีวิตของปัจเจกชน

ส่วนในเรื่อง *And Where were You, Adam?* เบิลได้สื่อสารกับผู้อ่านตั้งแต่ชื่อเรื่องโดยการใช้ biblical allusion คือคำว่า Adam เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้สึกว่า เรื่องที่เบิลจะเล่าต่อไปนั้นจะเป็นคำตอบของคำถามที่เป็นชื่อเรื่อง ดังที่เบิลได้ยกเอาข้อความอันเป็นที่มาของชื่อเรื่องมาใส่ไว้ในหน้าก่อนที่จะเริ่มตัวนวนิยายว่า :

A global catastrophe can serve many purposes.

One of them is to provide an alibi when God ask:

And where were you, Adam?

'I was in the war.' " ¹¹

และสิ่งที่ผู้อ่านได้พบในวรรณกรรมเรื่องนี้ คือภาพของผู้คนที่มีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาแห่งมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งคนที่อยู่ในแนวหน้าคือ ทหาร และคนที่อยู่ในแนวหลัง คือพลเรือน ได้รับผลกระทบรุนแรงจากสงครามเช่นเดียวกัน วรรณกรรมได้สื่อให้เห็นว่าไม่มีตัวละครใดในเรื่องที่หนีไปจากสงครามได้ ดังที่ชมิทซ์ (Schmitz) ตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องพูดขึ้นระหว่างการสนทนาว่า

'They've come a long way,(...) "Look how tired the horses are. It's useless to run away; at that speed they'll never escape the war. ' ¹²

นอกจากนี้ เบลยังเชื่อมโยงความโหดเหี้ยมที่เกิดขึ้นในสงคราม โดยเฉพาะเหตุการณ์การสังหารหมู่ชาวยิวของทหารนาซีเข้ากับแก่นเรื่องศาสนา ผ่านเรื่องที่เกิดขึ้นกับไอโลนาหลังจากที่เธอแยกกับไฟน์ฮาลส์ ในขณะที่เธอถูกจับอยู่ในค่ายกักกันชาวยิว ไอโลนาถูกฟิลส์ไคท์ (Filskeit) นายทหารนาซีผู้ซึ่งในอดีตเคยผิดหวังจากการเป็นผู้ควบคุมคณะนักร้องประสานเสียงประจำโบสถ์ บังคับให้ร้องเพลงเพื่อทดสอบเสียง เนื่องจากเขาต้องการคัดเลือกเชลยที่มีความสามารถในการร้องเพลงมารวมกลุ่มเป็นคณะนักร้องประสานเสียงประจำค่าย ไอโลนาที่มีความสามารถในการร้องเพลงและเคยสอนการขับร้องเพลงสรรเสริญพระเจ้าให้แก่เด็กในโรงเรียนนางชี ประกอบกับความหวาดกลัวที่บังเกิดในจิตใจ ทำให้เธอร้องเพลงสรรเสริญพระเจ้า ไอโลนาร้องเพลงได้อย่างไพเราะและมีน้ำเสียงที่แผ่ไปด้วยศรัทธาเต็มเปี่ยมในพระเจ้า จนฟิลส์ไคท์ทนไม่ได้ เขาจึงสังหารเธอด้วยความอิจฉาปนกับความเกลียด เพราะเขาเห็นว่าเธอเป็นยิวที่มีทั้งความงดงามและความศรัทธาในพระเจ้า เปรียบดังมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์แบบ ผิดกับตนที่มีความสามารถทางดนตรีไม่เท่า ทั้งที่เขาเป็นชาวเยอรมันแต่รูปร่างหน้าตาไม่ตรงตามลักษณะของคนที่มีเชื้อสายอารยัน การสังหารไอโลนาของฟิลส์ไคท์จึงเท่ากับทำลายศรัทธาที่มนุษย์มีต่อศาสนา โดยมีบ่อเกิดจากสงครามและการเหยียดเชื้อชาติ นับเป็นความสามารถเฉพาะตัวของเบลที่ผูกแก่นเรื่องสงครามเข้ากับแก่นเรื่องศาสนาได้อย่างกลมกลืน

¹¹ Heinrich Boll, *And Where were You, Adam ?*, p. 6.

¹² Ibid., p. 40.

ส่วนเรื่อง *Group Portrait with Lady* นั้น เมิลแทรกแก่นเรื่องศาสนาไว้ในการสร้างตัวละครเอกของเรื่อง คือ เลนี ซึ่งเขาใช้ศิลปะในการเขียนเพื่อสื่อให้เห็นว่าเธอเป็นตัวแทนของพระแม่มารี ในแง่ที่เธอเป็นผู้มีจิตใจเมตตา และพร้อมที่จะมอบความรักและให้ความช่วยเหลือแก่มนุษย์ผู้ตกยาก โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านเชื้อชาติหรือศาสนา ทั้งนี้ เมิลได้ใช้แก่นเรื่องศาสนานี้ในการวิพากษ์วิจารณ์สังคมเยอรมันสมัยใหม่ ที่ความเจริญเติบโตในทางวัตถุอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้น เป็นการเชื่อมแก่นเรื่องศาสนาเข้ากับแก่นเรื่องวิพากษ์สังคมได้อย่างแนบเนียนตามแบบฉบับของเมิล กล่าวคือ เมิลใช้บุคคลลักษณะของเลนีที่เปรียบเสมือนพระแม่มารีในการเปรียบเทียบให้เห็นถึงอุปนิสัยเห็นแก่ตัว ภูเขาเงินและความร่ำรวยของตระกูลฮอยเซอร์ (Hoysers) กลุ่มตัวละครฝ่ายตรงข้าม ที่พยายามทุกวิถีทางที่จะไล่เลนีออกจากบ้านเพื่อหาทำไรจากที่ดินที่เป็นบ้านเก่าใจกลางย่านธุรกิจที่กำลังเติบโต บ้านของเลนีเปรียบเสมือนสถานที่พักพิงของเหล่าผู้ยากไร้ที่มาพึ่งความเมตตาของเธอ คนยากจนดังกล่าวคือผู้เช่าบ้านของเลนี ซึ่งประกอบด้วยคนงานต่างชาติและชาวเยอรมันผู้มีรายได้น้อย การไล่เลนีจึงเท่ากับไล่ทุกคนให้ออกจากบ้าน อันเป็นการกระทำที่ผิดต่อมนุษยธรรมเพราะพวกเขาจะกลายเป็นผู้ไร้ที่อยู่ในทันที เมื่อพิจารณาถึงช่วงเวลาที่มีเมิลประพันธ์ *Group Portrait with Lady* ขึ้นกับสภาพสังคมร่วมสมัยของเมิล ทำให้กล่าวได้ว่า เนื้อเรื่องในตอนท้ายของ *Group Portrait with Lady* นี้ เป็นการเสนอแก่นเรื่องวิพากษ์สังคมของเมิล เรื่องปัญหาคนงานต่างชาติในเยอรมนีตะวันตก ปัญหาที่เกิดจากการให้ความสำคัญกับความเจริญทางวัตถุจนมองข้ามมนุษยธรรมในสังคมเศรษฐกิจทุนนิยมของเยอรมนีตะวันตกในขณะนั้น ประเด็นนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไปในบทที่ 5

3.2.2 ตัวละคร

ดังที่กล่าวแล้วว่า แนวทางในการสร้างวรรณกรรมของเมิลนั้นเป็นแบบ เหมือนจริง (Realistic) ดังนั้นเมื่อพิจารณาตัวละครของเมิล เราพบว่า ในวรรณกรรมส่วนใหญ่ เมิลสร้างตัวละครขึ้นโดยใช้ภาษาบรรยายท่าทางและอุปนิสัยของตัวละครอย่างละเอียดโดยใช้กลวิธีในการสร้างต่างกัน อย่างเช่น Leni ตัวละครในเรื่อง *Group Portrait with Lady* ซึ่งเมิลใช้การเขียนแบบรายงานตามข้อเท็จจริง ทำให้ผู้อ่านทราบข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลนี ตัวละครเอกของเรื่องทั้งน้ำหนัก ส่วนสูง สีตา สีผม ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับอุปนิสัยใจคอ รสนิยม และความคิดของเลนีนั้น ผู้อ่านจะทราบได้จากบทสัมภาษณ์ตัวละครตัวอื่นเกี่ยวกับเธอ หรือในเรื่อง *The Clown* ซึ่งผู้อ่านจะรู้จักท่าทางและอุปนิสัยตัวละครอื่น ๆ ผ่านการดำเนินเรื่องโดยใช้กระแสสำนึกของ ฮันส์

ตัวละครเอกเพียงคนเดียว นอกจากนี้เรายังสามารถจำแนกตัวละครของเบิลโดยใช้แก่นเรื่องเป็นหลัก เนื่องจากวรรณกรรมของเบิลเป็นวรรณกรรมที่ให้ภาพสะท้อนของสงครามโลกครั้งที่ 2 และสังคมเยอรมนีตะวันตก ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ตัวละครของเขาเป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของกลุ่มบุคคลต่างๆที่มีชีวิตปะปนกันอยู่ในสังคมร่วมสมัยกับเบิล

ดังที่กล่าวแล้วว่า แก่นเรื่องที่เบิลนำเสนอนั้นก็มียุ 4 ประการ คือ แก่นเรื่องสงคราม แก่นเรื่องความรัก แก่นเรื่องศาสนา และแก่นเรื่องวิพากษ์สังคม ดังนั้น เมื่อพิจารณาตัวละครจากแก่นเรื่องสงคราม จะพบว่า ตัวละครของเบิลจึงมีทั้งตัวละครที่เป็นทหารและพลเรือนซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นตัวละครที่สนับสนุนการทำสงครามและตัวละครฝ่ายตรงข้ามที่เกลียดการทำสงคราม ตัวละครในกลุ่มที่สนับสนุนการทำสงคราม หากเป็นทหารก็มักจะเป็นตัวละครที่มีตำแหน่งสูงในกองทัพเยอรมัน เช่น นายพลหรือนายพันขึ้นไป เช่น เบรสเซน (Bressen) และ กินสเลอร์ (Ginsler) จากเรื่อง *And Where were You, Adam?* มิฉะนั้น ก็จะเป็นตัวละครที่มีความชื่นชมและภาคภูมิใจในเครื่องแบบทหาร และให้ความสำคัญกับเหรียญกล้าหาญ เช่น ชนีวินด์ (Schnieuwind) หากเป็นพลเรือน ตัวละครที่สนับสนุนการทำสงครามเหล่านี้จะเป็นผู้ให้การสนับสนุนแนวคิดชาตินิยมนาซี ในขณะที่เดียวกันก็จะเห็นดีเห็นงามกับการต่อสู้เพื่อชาติด้วยตัวอย่างตัวละครจากเรื่อง *The Clown* ที่อยู่ในกลุ่มนี้ เช่น นางชเนียร์ผู้เป็นมารดาของฮันส์ ชนิทซ์เลอร์ (Schnitzler) นักเขียนที่ชื่นชมฮิตเลอร์ บรึห์ล (Brühl) ครูในโรงเรียนมัธยม และ แฮร์แบร์ท คาลิก (Herbert Kalick) เด็กชายอายุ 14 ปีผู้เป็นหัวหน้ากลุ่มยุวชนนาซี จะขอยกตัวอย่างพฤติกรรมของชนีวินด์ในตอนแรกที่แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นผู้ที่สนับสนุนการทำสงครามและลัทธิชาตินิยมนาซี คือ ในตอนสุดท้ายของเรื่อง *And Where were You, Adam?* ก่อนสงครามจะสิ้นสุดลงและเยอรมนีกำลังจะแพ้สงคราม ชนีวินด์ได้สั่งให้ทหารในบังคับบัญชายิงปืนใหญ่ไปที่หมู่บ้านเล็กแห่งหนึ่งของเยอรมนีเพื่อลงโทษชาวบ้านเยอรมันที่ยกธงขาวแสดงการยอมแพ้ศัตรู ซึ่งอาจนับได้ว่าเป็นตัวแทนของตัวละครกลุ่มนี้ได้ดีที่สุดใน

the seven shells were intended for Weidesheim and its environs, and Sergeant Major Schnieuwind had decided to punish the people of Weideaheim for their lack of patriotic feeling. A white flag was something he could not stomach.¹³

¹³ Ibid., p. 148.

ส่วนตัวละครในกลุ่มหลังที่เกลียดการทำสงครามนั้น ส่วนใหญ่ต้องประสบกับชะตากรรมอันเลวร้ายในสนามรบ เช่น เสียชีวิต พิกการ หรือครอบครัวมีสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด และในที่สุดมักกลายเป็นตัวละครที่มีบาดแผลในจิตใจเพราะสงคราม เช่น ไลน์ฮาลส์ ตัวละครเอกในเรื่อง *Traveller, If You Come to Spa...* หรือ เฟร็ด ตัวละครที่เป็นทหารผ่านศึกจากเรื่อง *น้ำเฟร็ดของผม* ตัวละครในกลุ่มนี้เป็นทั้งตัวละครที่เป็นทหารและพลเรือน ทั้งหญิงและชาย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เช่นเดียวกับกลุ่มแรก ทั้งตัวละครบางตัวยังเป็นตัวละครที่เบลใช้เป็นสื่อในการแสดงความเกลียดลัทธิเผด็จการ เกลียดลัทธิชาตินิยมนาซีและเกลียดลัทธิทหารนิยม ตัวละครในกลุ่มนี้ประกอบด้วยตัวละครที่เป็นชาวเยอรมันและตัวละครที่มีเชื้อชาติยิว เช่น ไอโลนา จากเรื่อง *And Where were You. Adam ?* รวมทั้งตัวละครเชื้อชาติอื่นที่มีส่วนร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่น บอริส ทหารและเชลยศึกชาวรัสเซีย ในเรื่อง *Group Portrait with Lady* หรือ ชูชาน (Suchan) หญิงหม้ายชาวเชค ตัวอย่างชีวิตของตัวละครที่แสดงให้เห็นว่าได้รับผลกระทบอันเลวร้ายจากสงคราม เช่น ชูชานผู้เป็นหม้ายเนื่องจากสามี คือ เวินเซล ถูกเกณฑ์เป็นทหารและเสียชีวิตในสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำให้เธอต้องดูแล มารี (Marie) ลูกสาวที่ไม่เคยเห็นหน้าพ่อแต่เพียงลำพังเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้น มารีก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกับชูชานเพราะปีเตอร์ (Peter) สามีของมารีซึ่งเป็นทหารเยอรมันถูกสั่งให้ย้ายไปประจำในประเทศอื่นและอาจจะไม่มีโอกาสกลับมาหาครอบครัวอีกเลย

After that she heard nothing for four week, then she got a letter from Vienna saying he had been killed. Soon after that Marie was born, Marie who was now pregnant by the sergeant called Peter who looked like Wenzel Suchan.¹⁴

เราทราบจากประวัติของเบลแล้วว่า สิ่งที่เบลพบเห็นในสงครามนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นประสบการณ์อันเลวร้าย อีกทั้งผู้คนที่ใช้ชีวิตร่วมสมัยต่างได้รับผลกระทบจากสงครามที่ไม่ต่างอะไรกับเขา ดังนั้น ตัวละครที่เกลียดสงครามของเบล จึงตกเป็นผู้แพ้ตั้งแต่ต้น ไม่ใช่เพราะว่าประเทศเยอรมนีพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่เป็นเพราะว่าวรรณกรรมของเบล ได้สะท้อนให้เราได้เห็นทัศนคติส่วนตัวของเบลว่า เมื่อไรก็ตามที่มนุษย์ก่อสงครามขึ้น มนุษย์เป็นฝ่ายแพ้สงครามเสมอ

¹⁴ Ibid., p. 122.

ในการพิจารณาตัวละครจากแก่นเรื่องความรัก เราสามารถจำแนกได้อย่างไม่ยากนัก กล่าวคือ เบิลได้แบ่งความรักออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ 3 กลุ่ม อันได้แก่ ความรักระหว่างหญิง-ชาย ความรักระหว่างบุคคลในครอบครัว และความรักที่มนุษย์มีให้กับเพื่อนร่วมโลก ดังนั้น ตัวละครบางตัวของเบิลจึงเป็นตัวแทนความคิดของเบิลในการแสดงออกซึ่งความรักได้มากกว่าหนึ่งแบบ เช่น ฮันส์ ชเนียร์ ที่เป็นตัวแทนความรักระหว่างหญิงชาย และความรักระหว่างสมาชิกในครอบครัว หรือเลนี ที่เป็นตัวแทนของความรักระหว่างหญิงชายที่ก้าวข้ามอุปสรรคด้านเชื้อชาติ และความรักที่มนุษย์มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เช่น ในตอนหนึ่งของ *Group Portrait with Lady* เบิลแสดงให้เห็นถึงบุคลิกของเลนีที่เป็นตัวแทนของความรักทั้ง 2 กลุ่มผ่านคำพูดของนางไฮลโรนเนอ (Mrs. Hölthohne) เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่มีชื่อว่า “Coffee Incident”¹⁵ “Coffee Incident” เกิดขึ้นในวันแรกที่บอริส เชลยศึกชาวรัสเซียถูกนำตัวมาที่ร้านขายดอกไม้ของเพลเซอร์ (Pelzer) ที่เลนีทำงานอยู่ ความรักของเลนีและบอริสที่เกิดขึ้นทันทีที่ทั้งสองพบกันทำให้เลนีแบ่งกาแฟของตนให้แก่บอริสผู้มีร่างกายผ่ายผอมเนื่องจากเขาเป็นเชลย ไม่เคยได้รับอาหารดีๆเมื่ออยู่ในคุก นางไฮลโรนเนอ หนึ่งในผู้เห็นเหตุการณ์จึงกล่าวถึงการกระทำของเลนีด้วยความประทับใจว่า การกระทำของเลนีนับเป็นวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ เพราะนอกจากจะเป็นการแสดงความรักที่หญิงมีต่อชายแล้ว ยังเป็นการแสดงความรักที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ด้วยกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านเชื้อชาติและสถานการณ์ทางการเมืองที่ล่อแหลมระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

Does Leni know what she's doing? I admired her, her courage and the naturalness and the staggering calm with which in the midst of that deadly silence she rinse out the cup, dried it and so on, there was a – I'd say calculated – warmth and humanity about it, so help me – well, as to know how long it lasted: I tell you, it was an eternity...¹⁶

ในขณะที่เดียวกัน จะสังเกตได้ว่า มีความเชื่อมโยงกันอยู่ระหว่างตัวละครที่เบิลสร้างขึ้นเพื่อเสนอแก่นสงครามกับตัวละครที่เบิลสร้างขึ้นเพื่อเสนอแก่นความรัก กล่าวคือ ตัวละครที่สนับสนุนการทำสงครามนั้น มักจะเป็นตัวละครที่เป็นตัวทำลายความรัก เช่น ใน *The Clown* นางชเนียร์ ซึ่งสนับสนุนลัทธินาซี การส่งเฮนเรียตตาลูกสาวของเธอออกไปต่อสู้อุณหภูมิกับการ

¹⁵ Heinrich Boll, *Group Portrait with Lady*, p. 190.

¹⁶ *Ibid.*, p. 188.

ทำลายความรักและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวเนียร์ให้ขาดสะบั้นลง หรือ ชนิวินด์ ใน *And Where were You, Adam ?* ที่ออกคำสั่งให้ทหารเล็งปืนใหญ่ไปยังหมู่บ้านที่มีการแขวนผ้าขาวแสดงการยอมแพ้ เป็นเหตุให้ไฟน์ฮาลส์เสียชีวิตก่อนที่จะจะได้พบกับครอบครัว

สำหรับตัวละครที่เบิลสร้างขึ้นเพื่อเสนอแก่นเรื่องศาสนานั้น มี 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เป็นคนเคร่งศาสนาและกลุ่มเป็นคนนอกศาสนา เบิลสร้างให้เห็นความแตกต่างระหว่างตัวละครกลุ่มนี้ อย่างชัดเจน ในส่วนของตัวละครกลุ่มที่เป็นผู้เคร่งศาสนา ผู้อ่านจะพบทั้งตัวละครที่เป็นนักบวชหรือตัวละครที่แสดงตัวว่าเป็นชาวคาธอลิกที่ดี เช่น พระราชาคณะซอมเมอร์วิลด์ (Sommerwild) ในเรื่อง *The Clown* ที่มีบุคลิกน่าเลื่อมใสและเป็นที่น่าเชื่อถือของตัวละครชาวคาธอลิก หรือคินเคิล (Kinkel) นักการเมืองชาวคาธอลิกที่ชอบพูดเรื่องการทำตามหลักธรรมคำสอนในศาสนาจากเรื่องเดียวกัน แต่แท้จริงแล้ว ตัวละครทั้งสองเป็นคนประเภทหน้าไหว้หลังหลอก ชอบพูดจาปลิ้นปล้อนตลบตลวงเพราะต้องการทำให้ตัวเองดูเป็นคนดีเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวและเพื่อให้เป็นที่นับถือแก่คนทั่วไป

ส่วนตัวละครที่เป็นฝ่ายตรงข้าม คือ ตัวละครที่มีบุคลิกคล้ายกับคนนอกศาสนา เช่น ฮันส์ชเนียร์ ที่คนอื่นเห็นว่าเป็นคนบาปเพราะใช้ชีวิตร่วมกับมารีโดยไม่ยอมประกอบพิธีแต่งงานตามหลักศาสนา ทั้งยังไม่ยอมจดทะเบียนสมรสกับเธอ แต่แท้จริงแล้ว ฮันส์กลับเป็นตัวละครที่ประพฤติตนอย่างคนมีศีลธรรม เพียงแต่เขามีได้ปฏิบัติตัวตามจารีตประเพณีของสังคมเท่านั้น

ด้วยการใช้ภาษาและการเขียนแบบเสียดสี (Irony) เบิลได้อาศัยบุคลิกที่ดูเหมือนนอกศาสนาของฮันส์เป็นสื่อแสดงทัศนคติของเขาต่อศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาธอลิก และใช้บุคลิกที่เคร่งศาสนาแต่แท้จริงหน้าไหว้หลังหลอกของพระราชาคณะซอมเมอร์วิลด์และคินเคิลเป็นการโจมตีคริสต์จักรคาธอลิก นั่นคือเบิลให้ความสำคัญต่อศรัทธาที่แท้จริงในพระเจ้า มากกว่าการเน้นพิธีกรรมที่หรูหรา ซึ่งเป็นที่รู้ทั่วกันว่าเป็นลักษณะเด่นของศาสนจักรนิกายโรมันคาธอลิก เบิลได้ชี้ให้เห็นว่า การให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมมากเกินไปเป็นการบดบังคุณค่าที่แท้จริงของศาสนา ในขณะที่ เขาได้สร้างตัวละครนักบวชและตัวละครที่เคร่งศาสนาขึ้นเพื่อเปรียบเทียบให้อ่านเห็นถึงความแตกต่างของการมีศรัทธาที่แท้จริงกับความปลิ้นปล้อนตลบตลวงของผู้ที่อ้างตัวว่าเป็นผู้มีใจบุญ ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งของตัวละครสองกลุ่มที่เบิลสร้างขึ้นเพื่อเสนอทัศนคติที่มีต่อศาสนาคือบทสนทนาที่เผด็จานระหว่างฮันส์กับซอมเมอร์วิลด์ที่มีขึ้นหลังจากมารีทิ้งฮันส์เพื่อไปแต่งงานกับซีเฟเนอร์ การกระทำของมารีนอกจากจะเป็นการตัดสินใจของตัวเอง

แล้ว ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการยุ้งของชอมเมอร์วิลล์ว่าชีวิตคู่ระหว่างเธอกับฮันส์เป็นบาปแต่ฮันส์กลับเห็นว่าการแต่งงานระหว่างมารีกับซีเฟเนอร์เท่ากับการคบชู้

"And you people have to get into the act right away,"

I said, "and show her a legal and ecclesiastical loophole allowing her to leave me. I always thought the Catholic church was against divorce."

"For God's sake, Schnier," he shouted, "you can't expect me as a Catholic priest to encourage a woman to persist in concubinage."

"Why not?" I said. "You are driving her into fornication and adultery—if as a priest you can be a party to that, go ahead."¹⁷

ส่วนตัวละครในกลุ่มสุดท้าย คือกลุ่มที่เบิลสร้างขึ้นเพื่อเสนอและสนับสนุนแก่นเรื่องวิพากษ์สังคม ประกอบด้วยตัวละครในกลุ่มนายทุนที่มีฐานะร่ำรวย ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มคนผู้เป็นนายทุนจริงๆในสังคม กับตัวละครที่เป็นชนชั้นกลางระดับล่างถึงชนชั้นล่างผู้มีรายได้น้อยแทบไม่พอกิน ตัวละครเหล่านี้จะปรากฏอยู่ในวรรณกรรมที่มีเนื้อเรื่องกล่าวถึงสังคมเยอรมันสมัยหลังสงคราม ตัวอย่างตัวละครที่เป็นชนชั้นล่าง เช่น เดมาเดิร์คุม (Derkum) ผู้เป็นพ่อของมารีในเรื่อง *The Clown* ที่มีฐานะยากจนเพราะมีรายได้น้อยจากการเปิดร้านขายของชำ ส่วนในเรื่อง *Group Portrait with Lady* มีตัวอย่างเช่น เมเหม็ด (Mehmed) ชาวตุรกีที่เดินทางมาทำงานในเยอรมันตะวันตกและตัวละครกลุ่มผู้ช่วยเหลือเลนี ตัวละครในกลุ่มนี้ เบิลมักจะสร้างให้มีอุปนิสัยอ่อนไหว และเอื้อเพื่อต่อคนยากไร้ด้วยกัน และพร้อมที่จะรวมพลังกันต่อสู้กับตัวละครกลุ่มนายทุนเพื่อผดุงความยุติธรรมและมนุษยธรรม ดังผู้อ่านจะเห็นได้จาก การชุมนุมของตัวละครกลุ่มผู้ช่วยเหลือเลนีซึ่งประกอบด้วยเพื่อนเก่าและผู้เช่าบ้านของเลนีเพื่อปกป้องเธอจากการถูกไล่ที่โดยนายทุนตระกูลฮอยเซอร์

In the various rooms various committees were meeting.

¹⁷ Heinrich Boll, *The Clown*, trans. Leila Vennewitz (London: Weidenfeld and Nicolson, 1965), p. 122.

Mrs Höithohne, Lotte Hoyser, and Dr Scholsdorff constituted what they called the finance Committee, whose job it was to examine the extent of Leni's financial plight (...) With the cooperation of the Helzens, Mehmet the Turk, and Pinto the Portuguese, (...) Pelzer was attached to this triumvirate as a kind of general chief of staff. ¹⁸

ส่วนลักษณะนิสัยของตัวละครที่เป็นตัวแทนนายทุนของเบ็ลล์มักจะเป็นตัวละครที่เห็นแก่ตัว และมีความละโมภ ทั้งๆที่ตนมีฐานะมั่งคั่งอยู่แล้ว แต่ยังหวังว่าจะต้องมีเงินมากขึ้นและแสวงหาทรัพย์สินโดยไม่คำนึงถึงจิตใจของผู้อื่น และบางคนยังเป็นผู้นิยมในลัทธินาซี เช่น นางชเนียร์ ผู้รักรวยและเห็นแก่ตัว ซึ่งผู้อ่านจะเห็นพฤติกรรมของเธอได้จากตอนที่อันส์เล่าให้ฟังว่าเห็นแม่ของเขาแอบลงไปกินอาหารในห้องใต้ดินของตระกูลชเนียร์ ตรงกันข้ามกับการแสดงออกด้วยคำพูดของเธอบนโต๊ะอาหารเมื่อเธอสั่งสอนลูกๆให้กินอย่างประหยัดทั้งที่อาหารยังมีอยู่เหลือเฟือเพื่อช่วยชาติเยอรมันให้ดำเนินสงครามต่อไป แต่แท้จริงแล้วเธอยกความรักชาติขึ้นมาอ้างเพื่อให้ตนได้ฉิมเพียงคนเดียวปล่อยให้ลูกและสามีอดอยากในยามสงคราม

I once watched Mother go secretly into her storeroom in the basement, cut herself a thick slice of ham and eat it down there, standing, with her finger, hurriedly (...) I saw her take a jar of homemade apple sauce off the shelf, put the jar down again, (...) and then she stuffed the rolled up slice of ham into her mouth. ^{19 20}

ในวรรณกรรมของเบ็ลล์ ตัวละครเพียงตัวเดียวอาจเป็นตัวละครที่เบ็ลล์สร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนแก่นเรื่องหลายแก่น *ginjv'* ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า ผู้อ่านต้องการพิจารณาตัวละครจากแง่มุมใด กล่าวได้ว่าการสร้างตัวละครได้อย่างซับซ้อน *ct* เป็นตัวแทนของความคิดหลายแบบนี้ แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการประพันธ์ของเบ็ลล์

¹⁸ Heinrich Boll, *Group Portrait with Lady*, p. 352.

¹⁹ Heinrich Boll, *The Clown*, pp. 232-233.

3.2.3 ฉากและบรรยากาศ

ในการศึกษาวรรณกรรมของเบิล ผู้วิจัยพบว่า ฉากและบรรยากาศมีความสัมพันธ์กับแก่นเรื่องและตัวละครเป็นอย่างมาก เบิลมีความสามารถในการสร้างฉากและบรรยากาศในวรรณกรรมของเขาในการสื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจแก่นเรื่อง และเสริมบุคลิกลักษณะ รวมทั้งความรู้สึกของตัวละครของเขาได้อย่างกลมกลืนเป็นระบบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการจำแนกประเภทของฉากตามแก่นเรื่องที่เบิลเสนอในบทประพันธ์ โดยจะขอกกล่าวถึงประเภทของฉากตามลำดับดังนี้ คือ ฉากที่สนับสนุนแก่นเรื่องสงคราม ฉากที่สนับสนุนแก่นเรื่องความรัก ฉากที่สนับสนุนแก่นเรื่องศาสนา และสุดท้ายคือฉากที่สนับสนุนแก่นเรื่องวิพากษ์สังคม

- ฉากที่สนับสนุนแก่นเรื่องสงคราม

ผู้วิจัยพบว่า ฉากที่เบิลสร้างขึ้นเพื่อสื่อความหมายในการต่อต้านสงคราม สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ ฉากในสมรภูมิมรบและโรงพยาบาล ฉากค่ายทหารและหมู่บ้านที่ว่างเปล่าแทบจะร้างผู้คน และฉากเมืองที่ถูกทำลายจากการโจมตี

ในเรื่อง *And Where were You, Adam?* ซึ่งมีฉากเป็นองค์ประกอบที่โดดเด่นและมีความสำคัญในแง่การสนับสนุนแก่นเรื่องสงครามนี้ เบิลมักกล่าวถึงฉากในสมรภูมิมรบที่เต็มไปด้วยเสียงระเบิดและเสียงปืนที่ขู่ขวัญทหาร โดยที่ตัวละครมักจะมองไม่เห็นต้นกำเนิดเสียง ในฉากการต่อสู้ที่เกิดขึ้น ผู้อ่านจะรู้สึกได้ทันทีว่า ในพื้นที่โล่งแจ้งของสนามรบ ตัวละครกำลังถูกทำร้ายอย่างไรทางสู้ การจู่โจมของฝ่ายตรงข้ามที่เกิดขึ้นโดยตัวละครไม่ทันตั้งตัว ไม่รู้ว่าศัตรูอยู่ในทิศใด กระสุนที่ถูกกระดมยิงมาจากที่ที่มองไม่เห็น ทำให้ตัวละครหมดสิทธิ์ที่จะป้องกันตัวหรือตอบโต้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตน ส่งผลให้พวกเขาเกิดความรู้สึกหวาดกลัวสงคราม ต้องบาดเจ็บและเสียชีวิตอย่างทุกข์ทรมาน ฉากดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็นถึงทัศนะของผู้เขียนว่าสงครามเปรียบเสมือนพลังอำนาจรุนแรงที่ควบคุมชีวิตมนุษย์เอาไว้ จะหนีก็ไม่ได้ จะสู้ก็ไม่ได้ ดังตัวอย่างฉากในเรื่อง *And Where were You, Adam ?* เมื่อกองทหารซึ่งไฟนาลส์ประจำอยู่ถูกโจมตีอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว ขณะที่ทุกคนกำลังนั่งพักหลังจากเดินทางมาเป็นระยะทางไกล เบิลบรรยายถึงความรุนแรงของการสู้รบที่เกิดขึ้นโดยที่ตัวละครไม่ทันตั้งรับว่า

And at that moment he heard the shells : they had

been rumbling around for hours over some distant line, and now they were flying across it, sputtering, hissing, rattling like badly nailed crates, and bursting behind them. The second lot landed not far ahead of them : fountains of sand showed up like disintegrating mushrooms against the bright darkness of the eastern sky, and he noticed that it was dark now behind him and a bit lighter in front. The third lot he never heard : right in amongst them, sledge hammers seemed to be smashing up plywood sheets, crashing, splintering, close, dangrous.²¹

นอกจากนี้ วรรณกรรมยังกล่าวถึงฉากสนามรบและโรงพยาบาลที่เต็มไปด้วยความสกปรกโสโครก เช่น การรบที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง เกรก (Greck) ตัวละครทหารผู้ไม่สามารถหนีจากการโจมตีของฝ่ายตรงข้ามได้ ต้องเสียชีวิตใกล้กับหลุมอุจจาระ แกรงระเบิดทำให้สิ่งสกปรกในหลุมกระเด็นขึ้นมารดรดลงบนตัวเขา ก่อนที่เขาจะเสียชีวิตอย่างน่าเอ็งใจอนาถ การที่เบิลบรรยายภาพก่อนตายของเกรกโดยละเอียด ก็เพื่อที่จะใช้ฉากอันสมจริงนี้สื่อถึงความด้อยค่าของชีวิตมนุษย์ในสงคราม ในกรณีเดียวกัน เบิลได้บรรยายถึงบรรยากาศที่ชวนให้สลดหดหู่ของโรงพยาบาลที่เต็มไปด้วยแมลงวัน เพราะสถานที่นั้นเคยเป็นคอกสัตว์มาก่อน ทำให้ทหารในโรงพยาบาลต้องทนอยู่กับกลิ่นเหม็น การที่เบิลเขียนถึงภาพของฝูงแมลงวันที่มาดอมบาดแผลทหารที่ช่วยตัวเองไม่ได้เนื่องจากหมดสติหลังจากการผ่าตัด ก็เพื่อลบภาพอันสง่างามของเหล่านักรบในเครื่องแบบ และเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสมเพชในชะตากรรมของคนที่เป็นทหาร พร้อมกับเห็นผลอันเลวร้ายของสงครามที่มีต่อชีวิตมนุษย์

on the left, Lieutenant Moll, aged twenty-one, looking like an old woman, his peaked face seemed to be grinning under the anaesthetic. Clouds of flies swarmed over the bandages on his hands, squatted drowsily on the blood-soaked gauze around his head. " ²²

²¹ Heinrich Boll, *And Where were You, Adam ?*, p.14.

²² Ibid., p. 27.

นอกจากฉากที่เต็มไปด้วยเสียงปืนและระเบิดในสมรภูมิมิรบแล้ว วรรณกรรมของเบลยังประกอบด้วยฉากที่สร้างความรู้สึกที่ว่างเปล่าและโดดเดี่ยวให้กับตัวละคร นั่นคือฉากของหมู่บ้านตามแนวชายแดนที่แทบจะร้างผู้คน เนื่องจากชาวบ้านพากันอพยพหนีภัยสงคราม เช่น ในเรื่อง *And Where were You, Adam?* ฉากของหมู่บ้านแห่งหนึ่งในประเทศ เซคโกสโลวาเกียที่ไฟนัฮาลส์ถูกส่งไปประจำการ เป็นฉากที่สามารถสื่อให้เห็นถึงเวลาที่สูญไปโดยเปล่าประโยชน์ในช่วงเวลาของสงครามได้เป็นอย่างดี ไม่มีการสู้รบให้เห็นในฉากดังกล่าว จะมีก็แต่ภูมิประเทศที่เขียวสงัดในและว่างเปล่าที่ทำให้ตัวละครทราบดีถึงความรู้สึกโดดเดี่ยวและเบื่อหน่ายเพราะไม่มีกิจกรรมใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ให้ทำ การเฝ้ายามส่งกล่องระวางภัย หรือกระทำภารกิจที่ในทางทหารถือเป็นสิ่งสำคัญกลายเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่ายและไร้ความจำเป็น

When he went up to the attic next morning, just before eight, he felt as if he had been there for months, years almost. The silence and loneliness seemed quite natural : the gentle mooing of the cows in the stable and the smell of the potato fires still hanging in the air, a few fires were still smouldering, and when he adjusted the glasses, aiming them at a point far off in the distance in line with the tip of the yellow church spire, all he captured in the distances was loneliness. Up there it was empty – a grey, soft-green surface dotted with black rocks...²³

เห็นได้ว่า เบลสร้างฉากที่แสดงให้เห็นถึงความสูญเปล่าของเวลาและพลังงานของการทำสงครามก็เพื่อสนับสนุนแนวคิดเรื่องความ “ไร้สาระ” ของการทำสงครามนั่นเอง

ฉากเมืองที่เต็มไปด้วยซากปรักหักพังของบ้านเรือน เป็นอีกฉากหนึ่งที่พบเสมอในวรรณกรรม ฉากดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความหายนะของบ้านเมืองที่ถูกทำลายย่อยยับเพราะสงคราม เช่น ภาพของเมืองที่เต็มไปด้วยกลุ่มควันไฟและเสียงเครื่องบินทิ้งระเบิดในวันที่กองกำลังฝ่ายสัมพันธมิตรโจมตีเมืองในเรื่อง *Group Portrait with Lady* ทำให้ตัวละครกลายเป็นคนไร้ที่อยู่ ต้องพากันหลบภัยลงไปอยู่ในอุโมงค์ใต้ดิน ส่วนบนดินนั้น ถนนหนทางกลายเป็นหลุม

²³ Ibid., p. 126.

เหมือนดวงจันทร์ เคลื่อนกลาดไปด้วยเศษอิฐเศษปูน ซากของตึกที่ถูกระเบิดทำลาย เช่นเดียวกับภาพของ "ซากปรักหักพังที่กองทับถมกันเป็นภูเขาสูงประมาณแปดเมตร"²⁴ จากการรายงานสภาพบ้านเมืองของเด็กชายในเรื่อง *น้ำเฟร็ดของผม* ฉากเหล่านี้เองที่ทำให้วรรณกรรมของเบิลรวมทั้งวรรณกรรมของนักเขียนร่วมสมัยได้รับการขนานนามว่า Trümmerliteratur (Rubble Literature-วรรณคดีแห่งซากปรักหักพัง) ดังตัวอย่างสภาพเมืองหลังการถูกโจมตีจากปากคำของนางเครมเมอร์ (Mrs. Kremer) ผู้รอดชีวิตหลังสงคราม

Silence. Not quite. Somewhere a thud, somewhere a wall collapsed, somewhere there was an explosion – nearly six thousand bombs.(...) And what do you imagine happened to the brewry cellar ? It collapsed,two days after we left it – imagine the vaulted ceiling went on bulging like a rubber ball and then caved in. I went there because I want to see what happened to my apartment : nothing, nothing – not even what you might call a decent pile of rubble...²⁵

การสร้างฉากทั้งในสมรภูมिरบและนอกสนามรบดังกล่าว ก็เพื่อเป็นการสนับสนุนแนวคิดต่อต้านสงครามของเบิล ซึ่งผู้วิจัยจะยกขึ้นมากล่าวในบทที่ 4 โดยละเอียดต่อไป

- ฉากที่สนับสนุนแก่นเรื่องศาสนา

จากวรรณกรรมที่นำมาศึกษา ผู้วิจัยพบว่าฉากที่เบิลใช้เพื่อสื่อถึงแก่นเรื่องศาสนานั้นมีทั้งฉากที่เป็นศาสนสถานและสถานที่ที่ไม่ใช่ศาสนสถาน ในนวนิยายเรื่อง *The Clown* และ *Group Portrait with Lady* เบิลเจตนาที่จะใช้ฉากบางฉากของทั้งสองเรื่องเพื่อเป็นการบ่งบอกอุปนิสัย หรือแนวคิดที่ตัวละครมีต่อศาสนา และเพื่อสนับสนุนแก่นเรื่องศาสนา

เช่นในเรื่อง *The Clown* ฉากการอาบน้ำในอ่างของฮันส์พร้อมกับการร้องเพลงสวดที่ชาวคาธอลิกร้องในโบสถ์ เบิลใช้ฉากนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็น Non-Believer ของฮันส์ คือฮันส์เป็นผู้ไม่เชื่อในพระเจ้า ฮันส์ไม่ใช่ชาวคาธอลิก เขาเป็นโปรเตสแตนต์และไม่ใช่คนเคร่ง

²⁴ ไฮน์ริช เบิล, *น้ำเฟร็ดของผม*, แปลโดย อัมภา โอดระกุล (กรุงเทพฯ: สามัญชน, 2543), หน้า 125.

²⁵ Heinrich Böll, *And Where were You, Adam ?*, pp.249-250.

ศาสนา เห็นได้จากการที่เขานำเพลงสวดที่ชาวคาธอลิกถือว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ มาร้องในห้องน้ำขณะนอนแช่น้ำอยู่ในอ่างเพื่อเป็นการผ่อนคลายความเครียดประจำวัน ไม่ใช่ร้องเพราะมีศรัทธาแต่อย่างใด และต่อไป ผู้อ่านจะเห็นว่า ฮันส์ ตัวละครที่ดูเหมือนเป็นคนนอกศาสนานี้เอง จะเป็นผู้ชักหน้าากากตัวละครตัวอื่นๆ ที่ภายนอกแสดงตนเป็นผู้เคร่งศาสนาและมีคุณธรรม

While I lie in the bathtub I read the papers,(...) and in a moderately loud voice I sing nothing but sacred songs : chorales, hymns, musical passages I recall from my school days.(...) I am not religious myself, I don't even go to church, and I make use of the sacred texts and songs for therapeutic purposes : they help me more than anything else to overcome the two afflictions Nature has saddled me with : depression and headaches." ²⁶

ส่วนฉากที่เบิลแสดงให้เห็นถึงการยึดติดกับตัวบุคคลผู้เป็นตัวแทนของศาสนาจนมองดูน่าเกลียดของชาวคาธอลิก เช่น ฉากที่ฮันส์และมารีนั่งฟังเทศน์ โดยพระราชอาคันณะ ซอมเมอร์วิลล์ โนโบสถ์และเมื่อจบการเทศน์แล้ว ผู้ที่เข้าร่วมการฟังจะมาชุมนุมกันในร้านกาแฟใกล้โบสถ์เพื่อพูดคุยกับซอมเมอร์วิลล์ ตามความเห็นของฮันส์ ซอมเมอร์วิลล์มีท่าทางคล้ายกับนักร้องชื่อดังมากกว่านักเทศน์ เพราะฝูงชนที่มารวมล้อมมีมากเกินไป ทั้งบางคนยังแสดงสีหน้าว่าปริ่มปีติกับการได้พบกับซอมเมอร์วิลล์จนแทบจะก้มลงจูบเท้าของเขา

Then he came himself, a kind of circle formed around him, and we were drawn into the circle, and this synthetic stuff that he had uttered so glibly from the pulpit was chewed over two or three or even four times. A very pretty young actress with golden long hair and the face of an angel (..) was almost ready to kiss Sommerwild's feet. I don't think he would have stopped her. ²⁷

²⁶ Heinrich Boll, *The Clown*, p.3.

²⁷ Ibid., pp.103-104.

นอกจากนี้เบิลยังวิพากษ์วิจารณ์ความเคร่งครัดต่อระเบียบปฏิบัติจนเกินไปของชาวคาธอลิกโดยใช้โรงเรียนศาสนาที่น้องชายของฮันส์ คือ เลโอ เข้าไปใช้ชีวิตเป็นนักเรียนประจำ เป็นฉากที่เป็นเสมือนสัญลักษณ์ในการสื่อทัศนคติดังกล่าว แม้เบิลจะมีได้เขียนบรรยายสภาพของโรงเรียนเลย แต่ผู้อ่านรู้ว่า มีโรงเรียนนี้อยู่ในเรื่อง เมื่อฮันส์พยายามที่จะติดต่อกับเลโอเพื่อขอความช่วยเหลือและคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดกับจิตใจของตน เขากลับไม่สามารถที่จะพูดคุยกับเลโอได้เพราะติดขัดกับกฎระเบียบของโรงเรียน คือ ห้ามรบกวนนักเรียนในเวลาเรียน เมื่อฮันส์โทรศัพท์เพื่อพูดคุยกับเลโอเป็นครั้งที่ 2 เขาก็ได้รับการปฏิเสธอีก เมื่อเลโอติดต่อกลับมา เขากลับบอกกับพี่ชายว่าไม่สามารถออกจากโรงเรียนมาพบได้เพราะต้องเข้าร่วมการสัมมนาครั้งสำคัญ เพื่อที่จะได้สอบผ่านหลักสูตรและเป็นนักบวชคาธอลิกได้ ซึ่งคำตอบของเลโอได้สร้างความผิดหวังให้แก่เบิลเป็นอย่างมาก เบิลใช้ฉากโรงเรียนศาสนาของเลโอเป็นตัวแทนของศาสนจักรเพื่อแสดงให้เห็นว่า ศาสนจักร ไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ของตนคือให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่เดือดร้อนและต้องการคำปรึกษาด้านจิตใจได้ เพราะความเคร่งครัดกับกฎจนมองข้ามหน้าที่ที่แท้จริงดังกล่าว

ส่วนในเรื่อง *Group Portrait with Lady* ฉากสำคัญที่สนับสนุนแก่นเรื่องศาสนานั้นคือฉากที่เบิลแสดงให้เห็นถึงบุคลิกของเลนีเปรียบเทียบกับพระแม่มารี การเกิดของเลฟ (Lev) ลูกชายของเลนีและบอริส จากการวิเคราะห์ตัวละคร เราได้ทราบแล้วว่า เบิลสร้างตัวละครเลนีขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของพระแม่มารีที่มีชีวิตอยู่ในยุคปัจจุบัน ดังนั้น การบรรยายให้เห็นภาพของเลนีที่ให้กำเนิดเลฟบนกองหญ้าและเศษไม้ในร้านดอกไม้ของเพลเซอร์ ก็เพื่อที่จะวาดภาพให้ผู้อ่านเห็นภาพเปรียบเทียบระหว่างการให้กำเนิดพระเยซูในคอกสัตว์-ของแมรี กับการเกิดของเลฟ ฉะนั้น เมื่อเราแน่ใจว่า เลนีคือภาพสะท้อนของพระแม่มารีในนวนิยายเรื่องนี้ของเบิล จึงสามารถกล่าวได้ว่า เลฟ ลูกชายของเลนี ก็คือภาพสะท้อนของพระเยซู เช่นเดียวกับบอริสที่จะเป็นใครไปไม่ได้นอกจาก โยเซฟ

Leni's baby, remember, was born on the evening of "The Second", and she didn't want to have it – and I can understand that – in a burial vault, and her Saint Joseph didn't want that either. So they walked across the cemetery, all full of bomb pits it was, to the nursery garden, (...) and they proceeded to make her a bed of peat moss and old

blankets and straw matting, and that's where she had her baby..."²⁸

ฉากการเกิดของเลฟ จึงเป็นฉากที่เบลเขียนขึ้นเพื่อเสริมให้เห็นภาพเปรียบเทียบที่ชัดเจนขึ้นระหว่างพระแม่มารีกับเลนีว่า ทั้งสองเป็นคนๆเดียวกัน เพื่อเป็นการสื่อให้เห็นว่า สิ่งที่เคยกระทำในวรรณกรรมเปรียบได้กับการกระทำอันเปี่ยมไปด้วยเมตตาของพระแม่มารี เช่น การแบ่งบ้านให้คนจนเช่าโดยไม่คิดเอากำไรในช่วงท้ายเรื่อง

- ฉากที่สนับสนุนแก่นเรื่องความรัก

ในเรื่อง *The Clown* ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่เบลกล่าวถึงแก่นเรื่องความรักระหว่างหญิงชายได้ชัดเจนที่สุดนั้น เบลได้ใช้ฉากที่เกิดขึ้นในเช้าวันหนึ่งเป็นสัญลักษณ์ แสดงให้เห็นถึงการใช้ชีวิตคู่ระหว่างฮันส์กับมารี หลังจากที่ยันส์มานอนค้างกับมารีที่บ้านของเธอ ทั้งที่หนุ่มสาวทั้งสองมิได้เข้าพิธีแต่งงานในโบสถ์ แต่ฉากในครัวเล็กๆของบ้านแดร์คุม ในขณะที่เธอเตรียมอาหารเข้าให้กับฮันส์ และการแสดงความรักของทั้งสอง คือการจูบกันต่อหน้าเพื่อนบ้าน รวมทั้งการที่ยันส์รีบกลับบ้านเพื่อบอกเล่าเรื่องราวระหว่างเขากับมารีให้แก่เลโอ น้องชายของเขา ผู้มีท่าทางคล้ายกับพระได้รับรู้เรื่องระหว่างทั้งสองจากปากของฮันส์เอง เป็นการบรรยายให้เห็นราวกับว่า ฮันส์และมารีได้เข้าพิธีแต่งงานในโบสถ์ตามหลักศาสนาเรียบร้อยแล้ว

I felt almost married when I went down to the kitchen and Marie poured me out some coffee and buttered me a roll (...) in the corner stood the little coal stove where Marie had kept the briquettes glowing the way all housewives do (...) and I kissed her in the open doorway so Schmitz and his wife across the street could see.²⁹

และ

The moment Leo entered the room, (...) Leo is very tall, fair, and with his rimless glasses he looks the way a deacon should look, or a Swedish Jesuit. The sharp creases in his dark trousers removed the last traces of Chopin, the white pullover

²⁸ Heinrich Boll, *Group Portrait with Lady*, p. 273.

²⁹ Heinrich Boll, *The Clown*, pp.45-48.

above the sharply creased trousers didn't seem right...³⁰

แต่เมื่อมารีทิงฮันส์เพื่อไปแต่งงานซีฟเนอร์ บิลได้ใช้ กรุงโรม (Rome) ในประเทศอิตาลี อันเป็นที่ตั้งของสำนักวาติกัน เป็นฉากที่สื่อความหมายของการกระทำผิดประเวณีของมารีและซีฟเนอร์ เพราะทั้งสองเดินทางไปโรมหลังการแต่งงานเพื่อดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์ แม้ว่าบิลจะมิได้บรรยายภาพของโรมให้ผู้อ่านเห็นว่าสภาพบ้านเรือนเป็นอย่างไร เพราะบิลมิได้ติดตามเล่าเรื่องของมารีและซีฟเนอร์ขณะที่ทั้งสองใช้ชีวิตในโรม โรมจึงเป็นเพียงสถานที่ที่ตัวละครเอ่ยอ้างถึง เช่นเดียวกับโรงเรียนศาสนาของเลโอ และมีความสำคัญต่อเรื่องในฐานะฉากที่เป็นสัญลักษณ์ของการมีคู่ ซึ่งบิลเขียนถึงโรมก็เพื่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงทางความรู้สึกตัวละครอย่างฮันส์ รวมทั้งผู้อ่านด้วย ก่อนหน้านั้น มารีเคยท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆกับฮันส์ เช่น ปารีส ลอนดอน เนเปิล เวนิส ฟรอนซ์ แต่ปฏิเสธที่จะไปโรมกับฮันส์ เหตุผลก็เพราะว่าเธอรู้สึกว่าตนมีบาปเพราะเป็นคาธอลิกที่อยู่กินฉันสามีภรรยาฮันส์โดยไม่ประกอบพิธีแต่งงาน โรมจึงเป็นดินแดนแห่งศาสนาที่คนบาปอย่างเธอไม่กล้าเข้า แต่เมื่อเธอแต่งงานอย่างถูกต้องกับซีฟเนอร์ มารีจึงกล้าที่จะเดินทางไปโรมได้ ตรงข้ามกับความเห็นของฮันส์ว่า โรมทำให้การกระทำผิดประเวณีของทั้งสองสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากฉากที่แสดงให้เห็นถึงความรักระหว่างชาย-หญิงแล้ว ยังมีฉากสั้นที่สำคัญฉากหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรักระหว่างคนในครอบครัวใน *The Clown* คือ ฉากการพบกันบนถนนของฮันส์กับเฮนเรียตตา ผู้เป็นพี่สาว ฉากนี้ เป็นฉากที่บิลระบุไว้ว่าเกิดในปลายวันหนึ่งของเดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 1945 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนที่เยอรมนีจะแพ้สงคราม ระหว่างที่ฮันส์ซึ่งขณะนั้นมีอายุประมาณ 11 ปี กำลังเดินกลับบ้าน เขามองเห็นเฮนเรียตต่ายืนบนรถรางซึ่งกำลังจะไปยังบอนน์ (Bonn) เฮนเรียตตามีหน้าตาสดใส สวมชุดกันหนาวและหมวก พร้อมกับเป้สะพายหลัง ข้างๆเธอมีเด็กสาวรุ่นราวคราวเดียวกันนั่งอยู่ด้วยอีกหลายคน ทำให้ฮันส์คิดว่านั่นคือขบวนรถที่จะนำพี่สาวของเขาไปทัศนศึกษาที่โรงเรียน แม้ว่าฮันส์จะคิดว่าเป็นเรื่องแปลกเพราะเวลานั้นเป็นเวลาของสงคราม เมื่อเฮนเรียตตาหันมาเห็นฮันส์ ทั้งสองต่างโอบกอดทักทายและยิ้มให้กันอย่างร่าเริงด้วยความดีใจที่ได้พบกัน แสดงให้เห็นถึงความรักใคร่กลมเกลียวระหว่างสองพี่น้อง นอกเหนือจากการบอกเล่าด้วยคำพูดของฮันส์ว่า เขารักพี่สาวของเขา

³⁰ Ibid., p. 50.

เมื่อฮันส์กลับถึงบ้านและทราบจากแม่ของเขาว่าเฮนเรียตตามิได้ไปทัศนศึกษา แต่ นางได้ส่งเธอไปเป็นอาสาสมัครต่อต้านการโจมตีทางอากาศ บิลได้แสดงให้เห็นว่าความรักที่ ฮันส์มีต่อเฮนเรียตตามันมีมาก เพราะต่อมา เมื่อเขาทราบข่าวว่าเฮนเรียตตายในสงคราม ความเสียใจที่สูญเสียพี่สาวทำให้ฮันส์รู้สึกโกรธจนกลายเป็นเกลียดแม่ของตนในที่สุด เพราะแม่ นางชเนียร์เป็นต้นเหตุให้พี่สาวตาย แต่เธอกลับไม่ได้แสดงความสำนึกเสียใจต่อสิ่งที่ได้กระทำใน ขณะนั้น กลับเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อคนตายไปแล้วก็แล้วกัน ความโกรธเกลียดของฮันส์ จึงคงมีอยู่ไม่เสื่อมคลายแม้เวลาจะผ่านไปนานหลายปี และมารดาของเขาจะแสดงความเสียใจ ภายหลังจากสงครามสิ้นสุดลง จากที่แสดงให้เห็นความโกรธและความโศกเศร้าเสียใจของฮันส์ เมื่อรู้ว่าพี่สาวตายคือ จากที่เขาขนข้าวของส่วนตัวของเฮนเรียตเอาออกมานอกบ้านแล้วทำการจุด ไฟเผา ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นเพราะความรู้สึกเสียใจและโกรธที่ระคนกันอยู่ในตัวฮันส์ขณะนั้นแล้ว ฮันส์ยังรู้สึกว่ ตัวเองทนเห็นสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับเฮนเรียตไม่ได้ ภาพของกองเพลิงที่ลุกโชติ ช่างกับฮันส์ซึ่งยืนข้างกองเพลิงเปรียบได้กับการจัดพิธีศพให้กับเฮนเรียตด้วยความอาลัย

Whole drawersful I just tipped out over the windowsill,
ran into the garage and carried the heavy spare can of gasoline
into the garden, tipped it over the things and set fire to it. (...)
Leo said later that it was all over in less than five minutes, and
before anyone realize what was happening the flames were
burning skyhigh...³¹

แม้เหตุการณ์ปัจจุบันในเรื่อง *The Clown* จะเป็นเหตุการณ์ที่ดำเนินอยู่ในปี ค.ศ. 1962 จากการพิจารณาจากบอกเล่าเรื่องอายุของตัวละคร และช่วงปีที่เกิดเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของ ฮันส์ แต่การที่บิลเขียนให้ฮันส์จดจำรายละเอียดต่างๆ ทั้งสีหน้าและแววตาก็อเพื่อเป็นการแสดง ให้เห็นถึงความผูกพันที่แน่นแฟ้นของพี่น้อง แม้เวลาจะผ่านไปนับสิบปี

นอกจากนี้ การปรากฏของฉากดังกล่าวยังเป็นการสนับสนุนแก่นเรื่องต่อต้านสงคราม เพราะแสดงให้เห็นว่า สงครามพรากชีวิตของคนรักให้จากกัน ทั้งพลเรือนที่อยู่ในแนวหลังเช่น ฮันส์ ซึ่งเป็นเพียงเด็กอายุ 11 ปี เป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากสงครามโดยทางอ้อม คือสงครามได้สร้างบาดแผลแก่จิตใจ และบาดแผลนั้นก็ลึกมากจนไม่อาจเยียวยาได้ด้วยกาลเวลา

³¹ Ibid., p. 228.

- ฉากที่สนับสนุนแก่นเรื่องวิพากษ์สังคม

ในประเด็นการวิพากษ์สังคมเยอรมนีร่วมสมัย ผู้วิจัยพบว่า เมลได้แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในสังคมเยอรมนีตะวันตก โดยใช้ฉากของบ้านกรวยเทนและฉากตึกสูงของตระกูลฮอยเซอร์ ในเรื่อง *Group Portrait with Lady* เป็นฉากที่ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพเปรียบเทียบระหว่างนายทุนผู้ร่ำรวยกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่ยากจน ในช่วงต้นเรื่อง เมลสร้างบ้านกรวยเทนขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของความร่ำรวยของชนชั้นกลาง ที่ถูกเรียกว่า ผู้ตีใหม่ เนื่องจาก ฮูแบร์ต กรวยเทน บิดาของเลนินำเงินที่เขาได้จากการสร้างป้อมและค่ายทหารในช่วงก่อนสงครามมาสร้างบ้านที่มีห้องถึง 7 ห้อง ซึ่งถือว่าเป็นบ้านหลังใหญ่สำหรับสมัยนั้น หลังจากสงครามสิ้นสุดลงและบ้านกรวยเทนปลอดภัยจากการถูกทำลายในตอนท้ายเรื่อง คือ สมัยปัจจุบันของนวนิยาย เมลใช้บ้านกรวยเทนเป็นฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศเยอรมนีตะวันตก บ้านกรวยเทนกลายเป็นบ้านเก่าๆที่ตั้งอยู่ท่ามกลางอาคารสมัยใหม่ในย่านธุรกิจ ของมีค่าในบ้านถูกริบไปโดยพนักงานยึดทรัพย์ เนื่องจากฐานะทางการเงินที่ไม่ดีของเลนิน ทั้งยังเป็นที่อยู่อาศัยอย่างแออัดของชาวเยอรมันและชาวต่างชาติ

The furnishings of Leni's apartment – or such of them as remain to her after numerous seizures – are a blend odd the styles of 1885 and 1920-1925 : inherited by her parents in 1920 and 1922, a few art-nouveau pieces, a chest of drawers, a bookcase, two chairs, are now in Leni's apartment, their antiquarian value having so far eluded the bailiffs; they were described as 'junk' , unfit for seizure. ³²

นอกจากนี้ การให้ภาพของผู้เช่าซึ่งประกอบด้วยชาวเยอรมันรายได้น้อย คนงานช่างตุรกีและโปรตุเกส เปรียบเสมือนการย่อส่วนสังคมเยอรมันในสมัยนั้นที่เต็มไปด้วยแรงงานต่างชาติที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำกิน โดยการเชื้อเชิญจากรัฐบาลเยอรมันตะวันตกเนื่องจากประเทศสูญเสียแรงงานไปเป็นจำนวนมากระหว่างสงคราม พร้อมกันนั้น เมลยังใช้บ้านกรวยเทนในการสื่อให้เห็นถึงภาพของสังคมในอุดมคติ ที่ซึ่งมนุษย์ต่างเชื้อชาติมาอยู่ร่วมกัน และมีน้ำใจช่วยเหลือกันในยามเดือดร้อน ดังเช่น การร่วมกันจัดตั้งกลุ่มผู้ช่วยเหลือเลนิน ในขณะที่เธอกำลังจะถูกฮอย

³² Heinrich Boll, *Group Portrait with Lady*, p. 21.

เซอร์โล่ที่เป็นบ้านของเธอเอง แต่ถูกฮอยเซอร์ใช้ความเจ้าเล่ห์หลอกให้ขายให้ในราคาถูกในระหว่างสงคราม

ส่วนฉากในอาคารสำนักงานของตระกูลฮอยเซอร์ที่ตั้งตระหง่านอยู่บนใจกลางย่านธุรกิจ ซึ่งเป็นฉากตรงข้ามกับบ้านกรวยเทนนั่น เป็นฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงความเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจของประเทศเยอรมันตะวันตกภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ความใหญ่โตของตัวอาคารและการตกแต่งห้องทำงานอย่างหรูหราของตระกูลฮอยเซอร์ที่ตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิงกับบ้านกรวยเทนนั่น ทำให้ The Au. ตัวละครผู้มีหน้าที่เล่าเรื่องเกิดความรู้สึกประหม่าจนไม่อยากจะย่างก้าวเข้าสู่ตัวตึก เนื่องจากเขาเป็นผู้มีรายได้น้อยและเติบโตขึ้นในครอบครัวชนชั้นกลางระดับล่าง จึงไม่คุ้นเคยกับสถานที่ดังกล่าว

He was assigned the best seat, by the window with a view of the Rhine and right across half a dozen bridges; arranged on the table, whose graceful curves corresponded to the sweep of the picture window, were: a variety of alcoholic drinks, fruit juice, tea in a Thermos jug; there were also cigars and cigarettes, their quantity and selection being far from vulgarly nouveau riche, on the contrary, in sensible moderation. Here one may with propriety use the words 'quiet elegance' .³³

นอกจากนี้ การเรียกชื่อย่านธุรกิจดังกล่าวว่า Hoyseringen ตามชื่อตระกูลฮอยเซอร์นั้น ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงเกณฑ์ในการกำหนดว่าสิ่งใดสำคัญหรือไม่สำคัญตามหลักของสังคมทุนนิยม คือการใช้ฐานะทางการเงินเป็นหลัก ตรงข้ามกับตัวละครที่เข้าบ้านกรวยเทนนั่นแต่เป็นผู้ที่มีรายได้น้อย ดังนั้น การให้ภาพเปรียบเทียบระหว่างฉากทั้งสองในเรื่อง จึงเป็นความตั้งใจของเบิลในการใช้ฉากเพื่อเสริมให้เห็นแก่นเรื่องวิพากษ์สังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

³³ Ibid., p. 333.